

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGIKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mgr. Veronika Kašpaříková, DiS.

**Informovanost společnosti o komunikaci osob se sluchovým
postižením v okrese Bruntál**

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce, a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne:

.....

Mgr. Veronika Kašpaříková, DiS.

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala všem lidem, kteří se zasloužili o to, že jsem mohla svou bakalářskou práci vypracovat. V první řadě bych velmi ráda poděkovala své vedoucí práce Mgr. Adéle Hanákové, Ph.D., za vedení bakalářské práce, za cenné rady, připomínky a také návrhy, kterými mi při psaní práce velice pomohla. Děkuji také své rodině za podporu, shovívavost a toleranci v průběhu celého studia. Byli mi všichni značnou oporou. V neposlední řadě mé poděkování patří také všem zúčastněným respondentům. Díky nim a jejich ochotě i pomoci tato práce vznikla.

Obsah

Úvod.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Člověk se sluchovým postižením.....	8
1.1 Klasifikace sluchových vad.....	9
1.1.1 Klasifikace sluchových vad podle doby vzniku.....	10
1.1.2 Klasifikace sluchových vad podle stupně.....	11
1.1.3 Klasifikace sluchových vad dle místa poškození sluchového orgánu.....	12
1.2 Kompenzační pomůcky.....	13
1.3 Komunikace osob se sluchovým postižením.....	15
1.3.1 Auditivně-orální komunikační systémy.....	16
1.3.2 Vizualně-motorické komunikační systémy.....	17
1.3.3 Další komunikační systémy.....	18
1.4 Zásady komunikace s lidmi se sluchovým postižením.....	19
1.5 Socializace osob se sluchovým postižením.....	21
1.5.1 Vývoj sluchově postiženého dítěte v kojeneckém věku.....	22
1.5.2 Vývoj sluchově postiženého dítěte v batolecím a předškolním věku.....	23
1.5.3 Role rodiny v kontextu rozvoje osobnosti.....	23
1.5.4 Zařazení sluchově postiženého dítěte do školy.....	24
1.5.5 Podpůrná opatření pro žáky se sluchovým postižením.....	25
1.5.6 Vztah osob se sluchovým postižením a intaktní populace.....	26
2 Postoj společnosti k osobám se sluchovým postižením.....	28
2.1 Mýty a předsudky o osobách se sluchovým postižením.....	30
2.1.1 Předsudky vztahující se k běžnému životu osob se sluchovým postižením.....	30
2.1.2 Předsudky vztahující se k osobnosti jedince se sluchovým postižením.....	31
2.1.3 Předsudky týkající se komunikace osob se sluchovým postižením.....	31
2.2 Osvěta – cesta k informovanosti společnosti o osobách se sluchovým postižením ..	32
2.2.1 Spolkové a organizované činnosti.....	32
2.2.2 Časopisy a periodika.....	33
2.2.3 Beletrie.....	33
2.2.4 Internetové servery.....	33
2.2.5 Televizní vysílání.....	34
2.2.6 Filmová tvorba.....	34
2.2.7 Kulturní akce a osvětová činnost.....	35

2.2.8	Vzdělávací a přednášková činnost	35
II	EMPIRICKÁ ČÁST.....	37
3	Uvedení do problematiky	37
3.1	Cíle výzkumného šetření a stanovení hypotéz	38
3.2	Metodologie výzkumu	39
3.3	Etický problém výzkumu.....	40
3.4	Výzkumný vzorek a jeho charakteristika	40
3.5	Metoda získávání a sběru dat.....	41
3.6	Analýza a interpretace dat	42
3.6.1	Demografické údaje	42
3.6.2	Povědomí o osobách se sluchovým postižením	45
3.6.3	Komunikace a komunikační prostředky	47
3.6.4	Sluchové vady a kompenzační pomůcky	52
3.6.5	Podmínky a překážky při komunikaci s lidmi se sluchovým postižením	56
3.6.6	Osoby se sluchovým postižením, společnost, předsudky a osvěta	59
3.7	Potvrzení či zamítnutí výzkumných hypotéz.....	63
3.8	Doporučení pro praxi	66
3.9	Diskuse	66
	Závěr.....	68
	Seznam použité literatury	69
	Články v časopisech	72
	Internetové zdroje.....	73
	Legislativa	74
	Seznam grafů.....	75
	Seznam tabulek	76
	Seznam příloh.....	77

Úvod

V dnešní době plné informací a reklamních sdělení lidé mnohdy nedokáží správně vyhodnotit, co je opravdu důležité a stojí za pozornost. Stává se, že naše společnost je velmi často lhostejná k problémům a starostem druhých osob. A to mnohdy i v případě, kdy se jedná o osoby s určitým druhem postižení. Nesčetněkrát jsem se setkala s tím, že lidé nevědí, jak se chovat a co dělat v situaci, kdy se setkají s takovou osobou tváří v tvář. Domnívám se, že je opravdu důležité podporovat společnost v hledání informací a podněcovat ji v osvětě týkající se právě problematiky osob s různým typem postižení. Nejenže tímto způsobem intaktní společnost usnadní socializaci osobám s postižením, ale také vystoupí z komfortní zóny a naučí se něco nového, například komunikovat ve znakovém jazyce.

Z toho důvodu je bakalářská práce zaměřena na osoby se sluchovým postižením, zejména pak na informovanost společnosti o komunikaci těchto osob. Bakalářská práce je složena ze dvou částí, a to z části teoretické a empirické.

Teoretická část je dále členěna do dvou kapitol. První kapitola charakterizuje osoby se sluchovým postižením, přičemž dochází k podrobnější klasifikaci sluchových vad. Dále kapitola pojednává o kompenzačních pomůckách a komunikaci osob se sluchovým postižením, která má své zásady. Druhá kapitola je zacílena na postoj společnosti, který zaujímá k osobám se sluchovým postižením. Zmíněny jsou také mýty a předsudky, jež o osobách se sluchovým postižením kolují. Závěr kapitoly je věnován osvětě a s ní související cestě k informovanosti společnosti o osobách se sluchovým postižením.

Empirická část je zaměřena především na hlavní výzkumnou otázku, a to, jaký vztah má společnost k problematice neslyšících osob. Ke zjištění pomohly především dílčí otázky týkající se komunikace neslyšících osob. Respondenti jsou dotazováni na jejich případný způsob komunikace s osobami se sluchovým postižením i na informovanost společnosti o komunikaci neslyšících v okrese Bruntál.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak je právě společnost informována o komunikaci osob se sluchovým postižením v okrese Bruntál. Při zjišťování je využita metoda dotazníkového šetření. Jedná se o kvantitativní výzkum, kdy jsou pomocí náhodného výběru respondentů v okrese Bruntál sesbírána data, která jsou následně vyhodnocena. Dochází tak k jejich analýze a interpretaci.

Výzkumná část je rovněž zacílena na zjištění, zda dotazník respondenty motivoval k tomu, aby o problematice sluchově postižených získali více informací, a také, zda by respondenti ocenili osvětovou akci ve svém blízkém okolí, nebo raději shlédli krátké instruktážní video se základními informacemi o osobách se sluchovým postižením.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Člověk se sluchovým postižením

Většina populace se ve svém životě nesetkala s jedincem, který špatně slyší či neslyší vůbec. Při setkání s takovou osobou se můžeme cítit jako turisté, kteří si neprostudovali průvodce před neznámou cestou. Častokrát jsme ztraceni. Netušíme, jak se chovat a jak s tímto jedincem komunikovat či jak se tvářit. (ruce.cz, [online], 2010) Sluchová vada mnohdy není zřejmá a pro laickou populaci nemusí působit jako závažné postižení. Osoby se sluchovým postižením jsou však velmi heterogenní skupinou, jejíž různorodost je dána především odlišnou strukturou i hloubkou vady. (Menšová, Pánská, 2013)

Člověk se sluchovým postižením se v životě potýká s největší bariérou, kterou pro něj činí komunikace. Nejen pro intaktní populaci, ale i pro samotného jedince se sluchovým postižením může komunikace představovat netradiční zážitek. Občas se může jednat o humorné nedorozumění, ale pakliže člověk těžce sluchově postižený nechce či nedokáže komunikovat běžnou řečí, ocitá se v sociální izolaci a je obtížné se jakkoli dorozumět. I přesto je zapotřebí tyto jedince vnímat jako rovnocenné komunikační partnery, kteří každodenně zvládají nejrůznější situace a vstřícnější přístup ze strany intaktní populace jim tak usnadní v mnoha ohledech život. (Slowík, 2010) Jedním z cílů surdopedie je získání přiměřených řečových a komunikačních kompetencí, jež umožní jedinci se sluchovým postižením nejen osvojení hodnot v dané společnosti, ale také vybudování nezávislé existence. (Leonhardtová, 2001)

V první kapitole bychom se proto zaměřili na vymezení sluchového postižení, klasifikaci sluchových vad a kompenzační pomůcky, což nám umožní lepší orientaci a vhled do problematiky sluchového postižení. V rámci dalších dvou, pro tuto práci stěžejních podkapitol si rozebereme komunikaci osob se sluchovým postižením a zaměříme se zejména na zásady této komunikace. V závěru první kapitoly se budeme věnovat způsobu, jakým se jedinec začleňuje do běžné společnosti. Naše pozornost bude tedy zaměřena na socializaci osob se sluchovým postižením.

Jedním z nejdůležitějších smyslů je pro jedince bezesporu sluch. Ten spolu se zrakem zprostředkovává člověku zásadní informační vjemy a informace z okolního prostředí. Zatímco zrak umožňuje jedinci vnímat prostorové vztahy, sluch je důležitý z hlediska interpersonální komunikace, při navazování vztahů a budování důvěry. Sluch působí jako zpětnovazební

system, který na základě zvukového pozadí pomáhá zprostředkovat orientaci v prostoru, která pro člověka symbolizuje pocit jistoty a bezpečí. Zásadním způsobem se podílí nejen na rozvoji řeči, jazyka, myšlení a psychiky, ale také na procesu sociálního učení. (Hádková, 2016)

Osobou se sluchovým postižením může být jedinec, který má vadu způsobenou v jakékoli části sluchového ústrojí, tedy v oblasti vnitřního ucha, středního ucha či vnějšího ucha. Sluchové postižení však nemusí být zapříčiněno pouze vadou sluchového ústrojí, ale také poškozením sluchového nervu nebo příslušného centra v mozku. (Slowík, 2010) Sluch představuje jeden z nejdůležitějších lidských smyslů, jež se výrazně podílí na přenosu informací v rámci komunikačního procesu a současně poskytuje akustické informace z okolí včetně signalizace možného ohrožení. (Kurková, Maertínová, 2014)

Sluchové postižení je jednou z nejčastějších smyslových dysfunkcí, která značně zvyšuje také fyzickou a duševní zátěž. (Zhao, Liu a kol., 2021) Obdobně definuje sluchové postižení také Langer (2014, s. 65) jako „*sociální důsledek takové ztráty sluchu, kterou již není možné plně kompenzovat technickými pomůckami, a která již tedy negativně ovlivňuje kvalitu života člověka.*“

Problematikou výchovy a vzdělávání osob se sluchovým postižením se zabývá speciálně pedagogická disciplína surdopedie. Surdopedie je od roku 1983 samostatnou disciplínou díky jedinečnosti sluchového postižení. Cílem surdopedického působení je všestranný rozvoj jedince po stránce kognitivní, emocionální i psychosociální. Jedním z hlavních cílů je začlenění člověka se sluchovým postižením do většinové společnosti při současném respektování kulturních a jazykových specifik. Při surdopedické intervenci je zapotřebí respektovat individuální zvláštnosti a specifika sluchově postiženého jedince. (Langer, Suralová, 2006)

1.1 Klasifikace sluchových vad

Sluchové vady je možné klasifikovat dle různých kritérií. Nejčastěji členíme sluchové vady se speciálněpedagogickým zřetelem podle doby vzniku, stupně a místa poškození sluchového orgánu. (Skákalová, 2011)

1.1.1 Klasifikace sluchových vad podle doby vzniku

Sluchové vady lze dělit podle doby vzniku na **vrozené**, v jejichž případě se jedinec se sluchovou ztrátou narodí. Vrozené vady sluchu vznikají jednak vlivem genetických predispozic nebo také negativním působením na plod v prenatálním období, přičemž negativní působení na nezralý plod může zapříčinit například infekční onemocnění matky. (Skákalová, 2011) Autor Lejska (2003) vrozené vady sluchu dále dělí na *geneticky podmíněné sluchové vady* nejčastěji způsobené autozomálně recesivní formou onemocnění a na *kongenitálně získané sluchové vady* zapříčiněné negativními vlivy v průběhu těhotenství či v důsledku protahovaného porodu. Dalším typem jsou sluchové vady **získané**, k nimž může dojít v průběhu života jedince vlivem onemocnění či následkem úrazu. Posledním typem jsou **dědičné** sluchové vady, které i přesto, že má jedinec ke sluchové vadě vrozené předpoklady, se nemusí projevit ihned po narození. Člověk se sice narodí s vrozeným předpokladem sluchové vady, ale ta se projeví až důsledkem působení určitých faktorů. (Skákalová, 2011)

Ze speciálněpedagogického hlediska se zřetelem na komunikaci je velice podstatné rozčlenit vady sluchu dále na:

- **Prelingvální sluchové vady (tj. do 6 roku života dítěte)** – jedná se o sluchové vady, které vznikly před ukončením základního vývoje jazyka a mluvené řeči, v důsledku čehož znemožňují či limitují spontánní osvojení jazyka a následně i lidské řeči. V případě, že není časně zahájena odborná logopedická a surdopedická péče, u jedince se dosud nabyté řečové dovednosti postupem času vytrácejí. Člověk s prelingvální sluchovou vadou komunikuje prostřednictvím znakového jazyka, jenž není vázán na funkce sluchu. (Souralová, Langer, 2005) Příčinami vzniku těchto vad jsou převážně virová onemocnění dítěte – příušnice, zánět mozkových blan nebo také poškození mozku mechanického charakteru. (Lejska, 2003)
- **Postlingvální sluchové vady (tj. po 6 roce a kdykoli v průběhu života)** – jsou vady, jež vznikají až po ukončení a rozvinutí základního vývoje jazyka a mluvené řeči. U člověka s postlingvální sluchovou vadou nikdy nedojde k úplnému vymizení jazykových a řečových dovedností, nýbrž jsou adekvátně zafixovány. Vlivem sluchové ztráty může dojít k artikulačním změnám, které je možné minimalizovat odbornou speciálněpedagogickou péčí. (Souralová, Langer, 2005) Možnými příčinami těchto vad jsou poranění hlavy a vnitřního ucha v důsledku intenzivní hlukové zátěže (nad 85dB). (Lejska, 2003)

1.1.2 Klasifikace sluchových vad podle stupně

Schopnost vnímat zvuky z vnějšího prostředí je podmíněna velikostí sluchové ztráty. Zvuky, jejichž intenzita převyšuje sluchovou ztrátu, jedinec sice slyší, ale pouze takovou hlasitostí, která je rovna rozdílu mezi velikostí sluchové ztráty a intenzitou zvuku. (Souralová, Langer, 2005) Sluchové ztráty člení BIAP (Bureau International d'AudioPhonologie – Mezinárodní úřad pro audiologii) do následujících kategorií [BIAP, online, 1997]:

- **normální sluch** (0–20 dB);
- **lehká nedoslýchavost** (21–40 dB);
- **střední nedoslýchavost:**
 - první stupeň (41–55 dB);
 - druhý stupeň (56–70 dB);
- **těžké postižení sluchu:**
 - první stupeň (71–80 dB);
 - druhý stupeň (81–90 dB);
- **velmi závažné postižení sluchu hraničící s hluchotou:**
 - první stupeň (91–100 dB)
 - druhý stupeň (101–110 dB);
 - třetí stupeň (111–119 dB);
- **úplná ztráta sluchu – hluchota** (120 dB a více). (Pipeková, 2010)

Roku 2001 přijala Světová zdravotnická organizace klasifikaci stupňů sluchových poruch dle slyšené kvantity:

- lehká porucha (ztráta 26–40 dB);
- střední porucha (ztráta 41–60 dB);
- těžká porucha (ztráta 61–80 dB);
- velmi těžká porucha či vada zahrnující hluchotu (ztráta 81 dB a více).

Pro srovnání uvádíme příklady orientačních hodnot intenzity běžných zvuků vyskytujících se v prostředí člověka. Hlasitost těchto zvuků je uváděna v rozmezí 0–140 dB. Například šepot či příroda za bezvětrí - 30 dB; normální (běžný) rozhovor – 50–60 dB; řetězová pila – 100 dB či diskotéka 110 dB. (Souralová, Langer, 2005)

Za normální sluch je považováno z audiometrického hlediska slyšení šepotu, šumění listí a dalších velmi slabých zvuků. Lehká až středně těžká nedoslýchavost může osobám s tímto

stupněm postižení činit obtíže v hlučném prostředí. Při těžké až velmi těžké nedoslýchavosti osoby nereagují nebo reagují velmi špatně na mluvenou řeč a jiné hlasitější zvuky. (Horáková, 2012, s. 15) Praktická hluchota je legislativně ukotvena vyhláškou MPSV č. 284/1995 Sb., jako „ztráta v lepším uchu, kde sluchový práh je v oblasti 71–90 dB.“ V dnešní době je však možno i takovou sluchovou ztrátu zdárně kompenzovat. (Skákalová, 2011)

1.1.3 Klasifikace sluchových vad dle místa poškození sluchového orgánu

Určení místa, kde se nachází poškození sluchového orgánu je velice důležité pro stanovení vhodného lékařského postupu. Dle místa poškození lze sluchové vady dělit na **centrální**, kdy dochází k poškození podkorového a korového systému sluchových drah a na **periferní**, jež se dále dělí na:

- **převodní poruchy** – jedná se o poruchy, které je možné chirurgickým zákrokem zmírnit či odstranit. Vznikají ve vnějším nebo středním uchu, kdy dochází k poruše mechanické energie, čímž se naruší přenos zvukových vibrací směrem k hlemýždi. Výsledkem je snížení zvukových vjemů bez zasažení kvality zvuku.
- **percepční vady** – jedná se o vady, které mohou zapříčinit úplnou ztrátu sluchu. Vznikají vlivem poškození vnitřního ucha nebo elektrické části sluchové dráhy. Dochází ke zkreslování zvuku či poruše v intenzitě vnímaných zvuků.
- **smíšené poruchy** – kombinace obou předchozích složek. (Herdová, 2004)

V současné speciálněpedagogické praxi se můžeme rovněž setkat s termíny kategorizujícími osoby se sluchovým postižením na **nedoslýchavé**, **neslyšící** a **ohluchlé**. Jedinec s **nedoslýchavostí** se dobře orientuje v intaktním prostředí, zvládne se dorozumívat mluvenou řečí za jisté podpory odezírání a preferuje mluvený jazyk jako základní komunikační systém. Svou částečnou ztrátu sluchu může kompenzovat vhodnými sluchadly, FM systémy či dalšími kvalitními kompenzačními pomůckami. Osoby **neslyšící**, u kterých došlo k prelingvální ztrátě sluchu, jsou při komunikaci s ostatními odkázáni na vizuálně motorické komunikační systémy, tedy znakový jazyk či prstovou abecedu. Oproti tomu **Neslyšící** s velkým „N“ jsou jazykovou a kulturní menšinou, nepřejí si bývat označováni jako postižení a mají svá vlastní skupinová specifika a pravidla. V neposlední řadě je důležité upozornit na termín **ohluchlost**, při níž dochází k sluchové ztrátě vlivem onemocnění či úrazu v průběhu života. (Hádková, 2016)

1.2 Kompenzační pomůcky

I po mnoha letech snah o integraci osob se sluchovým postižením neustále narážíme na různé bariéry a komplikace. Jeden ze zásadních problémů tkví v obtížné či chybějící komunikaci mezi postiženými jedinci a intaktní společností. Díky rychlému vývoji techniky a nejrůznějších komunikačních systémů představují kompenzační pomůcky nové možnosti pro osoby se sluchovým postižením. (Slowík, 2010) Pomůcky umožňující kompenzaci sluchové vady však neužívá ani třetina těch osob, jimž by mohly účinně pomoci. Mnoho jedinců se sluchovým postižením má obavy z toho, že kompenzační pomůcka zviditelní jejich problém a málokterý jedinec si také své potíže se sluchem dokáže přiznat. (Havlík, 2007)

Kolektiv autorek (Bytešníková, Horáková a Klenková, 2007, s. 98) definuje kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením následovně: „*Kompenzační pomůcky představují široký soubor speciálních zesilovacích elektroakustických přístrojů, které umožňují sluchově postiženým překonat následky postižení*“.

Kompenzační pomůcky je možné rozdělit dle různých hledisek. Z hlediska významu je můžeme členit následujícím způsobem:

- „*pomůcky pro kompenzaci sluchové ztráty (sluchadla, kochleární implantáty)*),
- *vibrotaktilní a elektrotaktilní (pro osoby s úplnou hluchotou)*,
- *pomůcky pro signalizaci (pláč dítěte, domovní zvonek)*
- *pomůcky pro poslech televize*
- *pomůcky pro komunikaci na dálku*“ (Hampl, 2013, s. 50)

Základní a také nejčastěji užívanou kompenzační pomůckou pro osoby se sluchovým postižením jsou sluchadla. Jedná se o elektroakustický přístroj kompenzující sluchovou ztrátu, jehož prostřednictvím je zvuk adekvátně zesílen a přenesen do vnitřního ucha. (Horáková, 2012)

Sluchadel existuje několikero typů. Podle způsobu zpracování akustického signálu jsou to sluchadla digitální a analogová.

- **analogová sluchadla** – za pomoci mikrofону převádí zachycený zvuk na elektrický signál, který je následně zesílen a na změny akustického tlaku reproduktorem opět převeden. Analogová sluchadla jsou velmi jednoduchá a levná.

- **digitální sluchadla** – převádějí analogový elektrický signál do předem nastaveného sluchadla, kde je následně předán do reproduktoru a přeměněn na zvuk. V současnosti tato sluchadla dominují na světovém trhu kvůli schopnosti přizpůsobit se různým poslechovým podmínkám a zaručení nejvyššího poslechového komfortu. (Horáková, 2012)

Podle tvaru dělíme sluchadla na:

- **krabičková (kapesní)** – používají se ve zcela ojedinělých případech, nejčastěji v kombinaci s kostním vibrátorem u osob s velkou sluchovou ztrátou. Nevýhodou jsou snadno poškoditelné vedoucí kablíky do sluchátek. Výhodou u malých dětí je snadná kontrola ze strany matky nebo snadná použitelnost u starších osob.
- **brýlová** – jsou součástí brýlové konstrukce. Jejich nevýhodou je cenová nedostupnost a malý výběr.
- **závěsná** – jedná se o nejběžnější typ sluchadel, jejíž půlměsíkový tvar se snadno zavěsí za boltec ucha. Velkou výhodou je nejvyšší možný stupeň zesílení a možnost použití téměř ve všech případech nedoslýchavosti s výjimkou deformovaného zvukovodu.
- **zvukovodová (nitroušní)** – jsou vkládána do zvukovodového vchodu dle individuálně vyrobeného odlitku zvukovodu jedince se sluchovým postižením. Tato sluchadla jsou velmi citlivá na znečištění ušním mazem, proto vyžadují zvýšenou péči. Jejich nevýhodou je rovněž náročnost na manipulaci. (Lejska, 2003)

Výše zmíněná sluchadla mohou fungovat, jak na principu kostního, tak i vzdušného vedení. Mezi speciální zařízení se řadí **sluchadlo BAHA**, které funguje na principu kostního přenosu a je ukotveno v kosti spánkové. Jeho velkou výhodou je lepší a čistší zvuk, jelikož vibrace nejsou tlumeny kůží. (Horáková, 2012) Havlík (2007) dále uvádí, že šroub zavedený do kosti měří 3-4 mm, a proto se sluchadlo BAHA dává přibližně ve věku 9 let.

Mezi kompenzační pomůcky patří rovněž **kochleární implantát**, určený zejména pro hluché jedince či jedince s nevyužitelnými zbytky sluchu. Jeho princip je založen na imitaci funkce poškozené kochley prostřednictvím elektrické stimulace vláken sluchového nervu. V případě implantování kochleárního implantátu je zapotřebí vysoké nasazení zainteresovaných osob nejen v období rekonvalescence, ale i reedukace. Proto jsou kandidáti na implantaci vybíráni dle přísných kritérií. (Bendová, Jeřábková, Růžičková, 2006) Kochleární implantace je velmi často indikována v případě ohluchlých jedinců či dětí přibližně ve věku 6

let, jež se narodily s oboustranným těžkým sluchovým postižením. (Benchetrit, Ronner a kol., 2021)

V běžném životě využívají jedinci se sluchovým postižením různé telekomunikační přístroje, jako například psací telefony, zesílené telefony, faxy a v současné době také stále více počítače a mobilní telefony. Jako nepostradatelná kompenzační pomůcka se v dnešní době jeví počítač, zejména kombinace internetu a elektronické pošty, prostřednictvím nichž získává osoba se sluchovým postižením nejen informace ve vizuální podobě, ale také možnost komunikovat s blízkými. (Langer, Suralová, 2006)

1.3 Komunikace osob se sluchovým postižením

Komunikaci je možné chápat nejen jako proces, při němž dochází k výměně informací mezi účastníky komunikačního procesu, ale také jako typ určité sociální interakce. Komunikace má několik funkcí, které se mohou vzájemně prolínat:

- **sdělovací a poznávací** – zahrnuje předávání zkušeností, znalost a informací,
 - **společenskou** – týkající se navazování a udržení kontaktu s komunikačním partnerem,
 - **estetickou** – kdy může být jazyk nejen prostředkem, ale také cílem umělecké tvorby.
- (Vymětal, 2008)

Značná většina osob se sluchovým postižením s výjimkou osob s lehčími stupni nedoslýchavosti je při komunikačním procesu zcela odkázána na zrakový kontakt. Pro zahájení jakékoli komunikace s osobou se sluchovým postižením je nutno zrakový kontakt navázat. K navázání zrakové pozornosti nám může pomoci několik technik, jež jsou odvislé na prostředí a konkrétní situaci, v níž se nacházíme. Řadíme mezi ně zvuk, vibrace, pohyb, světlo i navázání kontaktu prostřednictvím druhé osoby. Vzhledem k různorodosti komunikace osob se sluchovým postižením a současným objektivním potížím je důležité respektovat jejich právo zvolit si svobodně způsob komunikace. (Valenta a kol., 2014) Právo na svobodnou volbu přirozeného způsobu komunikace je ukotveno v zákoně č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob (ve znění novely č. 384/2008 Sb.) a říká: *„Neslyšící a hluchoslepé osoby mají právo svobodně si zvolit z komunikačních systému uvedených v tomto zákoně ten, který odpovídá jejich potřebám. Jejich volba musí být v maximální možné míře respektována tak, aby měly možnost rovnoprávného a účinného zapojení do všech oblastí života společnosti i při uplatňování jejich zákonných práv.“*

Jedinci se sluchovým postižením představují různorodou skupinu a jejich edukace vyžaduje vytvoření funkčního komunikačního systému. Základním komunikačním systémem osob se sluchovým postižením je systém **auditivně-orální**, zastoupený přirozeným jazykem intaktní společnosti a systém **vizuálně-motorický**, reprezentovaný znakovým jazykem, znakovanou češtinou a prstovou abecedou. Dalšími komunikačními systémy a definicemi osob se sluchovým postižením se zabývá zákon č. 348/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. (Souralová, 2005)

1.3.1 Auditivně-orální komunikační systémy

Auditivně-orální komunikační systémy se řadí mezi nejrozšířenější a dlouhá léta dominantní vzdělávací metody osob se sluchovým postižením, jež se zaměřují, na rozdíl od vizuálně-motorických komunikačních systémů, na aktivní zvládnutí mluveného jazyka. Jazyková struktura mluveného jazyka je dle principů orálních metod založena především na vizuální percepci, intenzivní logopedické péči a tréninku sluchu. V orálním přístupu je sluch či zbytky sluchu upřednostňován před zrakem. (Valenta a kol., 2014)

Mluvený jazyk

Základním prostředkem komunikace v intaktní společnosti je mluvený jazyk. V současnosti s ohledem na stále se rozvíjející logopedickou péči je možné u dítěte bez ohledu na velikost jeho sluchové ztráty rozvinout orální řeč. (Skákalová, 2011). Cílem řečové výchovy je *„dosažení srozumitelného mluveného projevu, recepce i produkce mluvené řeči, chápání mluvené řeči prostřednictvím vizuální percepcie (odezírání) a vnímání a korekce mluvené řeči pomocí zachovalých zbytků sluchu.“* (Kučerová, 2008, s. 5). Nutností je však zvážit pozdější využití mluveného jazyka u postiženého jedince. U komunikace nejde totiž pouze o produkování mluveného jazyka, nýbrž také o porozumění ostatním, což je výrazně ovlivněno velikostí ztráty sluchu. (Skákalová, 2011) *„Mluvená řeč je efektivně využitelná především u osob nedoslýchavých, ohluchlých a v neposlední řadě i u osob s kochleárním implantátem.“* (Jeřábková a kol., 2013, s. 119)

1.3.2 Vizuálně-motorické komunikační systémy

Vizuálně-motorické komunikační systémy využívají jako výrazové prostředky komunikace znaky znakového jazyka. Tyto jazyky jsou chápány jako přirozené a plnohodnotné systémy komunikace zahrnující manuální složku (místo, tvar, pohyb rukou) a nemanuální složku (mimika, gestikulace). Při komunikaci lze jednotlivé znaky provádět souběžně, jelikož se obě tyto složky vyskytují simultánně. (Horáková, 2012)

Znakový jazyk

Znakový jazyk je plnohodnotný vizuálně-motorický komunikační systém využívající tvary rukou, jejich postavení a pohyby, mimiku, pozice hlavy a také horní části trupu. Jedná se o přirozený komunikační systém, který je ustálen jak po stránce lexikální, tak i gramatické. Využívá tedy vlastní slovní zásobu a gramatiku. Znakový jazyk nemá psanou podobu a je produkován v trojrozměrném prostoru, tedy pasem, temenem hlavy a rozpaženými lokty. Je možné jej rozlišit na nemanuální část zahrnující pohyby očí, hlavy, trupu a mimiku obličeje a na manuální část, jež reprezentují pohyby, orientace nebo také poloha a pozice rukou. Znakový jazyk se neustále vyvíjí a je ovlivňován řadou cizích jazyků. Znakovým jazykem je možné symbolizovat, tedy vyjádřit konkrétní či abstraktní obrazy týkající se minulosti, přítomnosti i budoucnosti. Užívání znakového jazyka závisí na struktuře dané situace, ať už se jedná o situaci oficiální, neoficiální či různé generační rozdíly. (Krahulcová, 2002)

Znakovaná čeština

Znakovaná čeština je systém využívající gramatické prvky češtiny, jež jsou současně hlasitě nebo bezhlasně artikulovány. Jednotlivé znaky převzaté z českého znakového jazyka jsou ukazovány spolu s českými slovy, pohyby a postavení rukou. Jedná se o uměle vytvořený jazyk slyšící populací pro lepší dorozumívání s osobami užívajícími znakový jazyk. Pro slyšící je osvojení znakované češtiny jednodušší, avšak uživatel znakového jazyka nebude znakované češtině pro odlišná gramatická pravidla rozumět. Hlavním a současně jediným jejím přínosem je věta doplněna znaky, jež mohou usnadnit následné odezírání. (ruce.cz, [online], 2010)

Prstová abeceda

Prstová abeceda někdy také nazývaná jako daktylní abeceda využívá ustálených postavení prstů a dlaně jedné ruky nebo také obou rukou k zobrazování jednotlivých písmen české abecedy. Každá země má svůj vlastní systém prstové abecedy, proto je závislá na psané podobě mluveného jazyka. V České republice existují a jsou využívány dva typy prstových abeced. Jedná se o obouruční a jednoruční daktyl. Jednoruční abecedu, která je pohodlnější a praktičtější pro neslyšící umí bohužel jen omezené množství jedinců. Při komunikaci s intaktní populací je využívána dvouruční prstová abeceda napodobující tvary tiskacích písmen. (Skákalová, 2011). „*Daktylní abeceda je soustava poloh a postavení prstů, kdy každá hláska či písmeno české abecedy má své vlastní. Není unifikována, znamená to tedy, že i v rámci České republiky se objevují regionální rozdíly, jedna hláska či písmeno tak může mít dva a více znaků.*“ (Hampl, 2013, s. 62). Prstová abeceda slouží zejména k odhláskování jmen, odborných termínů případně také dalších pojmů. (Vysuček, 2008)

1.3.3 Další komunikační systémy

Nedílnou součástí komunikace jsou i další komunikační systémy. Zatímco pomocí sluchu můžeme většinou velmi dobře analyzovat a vyhodnocovat zachycené fonémy, vizuální percepce jejich kinémů je z důvodu výrazné podobnosti omezena. Proto odezírání zaujímá primární místo ve vzájemné mezilidské komunikaci. Cílem těchto komunikačních systémů není pouze zprostředkování informací nejrůznější cestou, ale také usnadnění samotné komunikace s intaktní populací či fungování v běžném životě. (Valenta a kol., 2014)

Odezírání

Podle Hrubého (1999, s. 74) je odezírání „*odhadování vyslovovaných slov z pohybu mluvidel – rtů, zubů, jazyka, licních svalů.*“ Při komunikaci není možné spoléhat se pouze na odezírání, jelikož některé hlásky vytvářejí shodný mluvní obraz, který je bez sluchové kontroly nerozeznatelný. Odezírání je schopnost, kterou lze rozvinout praktickou činností, tréninkem i navyknutím si na styl výslovnosti komunikačního partnera. Vliv na úspěšnost odezírání mají, jak **podmínky vnějšího prostředí**, tedy klidné a nerušené místo, dodržování vzdálenosti, vhodné osvětlení nebo také dodržování očního kontaktu, tak i **podmínky vnitřní** zahrnující

úroveň vývoje řeči, aktuální psychický a zdravotní stav osoby, úroveň sociálních vztahů, emoce či rozsah slovní zásoby. (Skákalová, 2011) Jak zmiňuje Skákalová, některé hlásky jsou vizuálně nerozlišitelné. Zatímco izolované samohlásky je možné odezírat poměrně přesně, ze souhlásek z jejich podstaty můžeme rozlišit zhruba třetinu. (Krahulcová, 2002) Odezírání je pro osoby těžce sluchově postižené jedinou možností, jak komunikovat mluvenou řečí, avšak s ohledem na jeho náročnost by pro jedince se sluchovým postižením nemělo být jedinou možností komunikace při výchovně vzdělávacím procesu. (Langer, Kučera, 2012)

Písemný záznam mluvené řeči

Jedná se o doslovný přepis mluvené řeči do psané podoby v reálném čase určený pro osoby se sluchovým postižením. Přepisovatel přepisuje mluvenou řeč na elektronické klávesnici do počítače zejména na přednáškách, konferencích či dalších příbuzných akcích. Hlavní výhodou písemného záznamu mluvené řeči je zprostředkování komunikace a zpřístupnění informací pro ty, jež nemohou využívat služeb tlumočnicka znakového jazyka, artikulační tlumočení či tlumočení do znakované češtiny. Nevýhodou je přesun technického vybavení z místa na místo nebo také nadměrná zátěž přepisovatele, který musí přepsat minimálně 200 slov za minutu. (Skákalová, 2011)

Vizualizace mluvené češtiny

Znamená jasnou artikulaci jednotlivých slov tak, aby bylo usnadněno odezíráni mluveného projevu osobami využívající český jazyk jako svůj preferenční prostředek komunikace. Osoba, jež převádí proslov je v současné terminologii označována jako vizualizátor mluvené češtiny. (Skákalová, 2017)

1.4 Zásady komunikace s lidmi se sluchovým postižením

Zásady komunikace s lidmi se sluchovým postižením spočívají v navození klidné a nerušené atmosféry. Před samotným rozhovorem s osobou se sluchovým postižením je zapotřebí si uvědomit, že neslyšící lidé vnímají pouze vizuálně a nemusejí všemu rozumět. S ohledem na tento fakt je nutné zjistit, jaký je oboustranně akceptovatelný způsob komunikace. Rozhovor bude také pro postiženého jedince daleko náročnější a více vyčerpávající, na což je důležité brát

zřetel nejen při delším rozhovoru. Je také zřejmé, že pokud bude zprostředkovatelem komunikace tlumočnick, celý rozhovor bude urychlen a sdělení budou pro sluchově postiženého jedince srozumitelnější. (Skákalová, 2011)

Zásady komunikace s osobami se sluchovým postižením jsou shrnuty autorkami Strnadovou a Dingovou (2007) následovně:

➤ **Kvalita prostředí, ve kterém probíhá komunikace:**

- Zajistit klidné a nerušené místo
- vhodné a přiměřené osvětlení prostoru – ideálně by měla být osvětlena tvář toho, kdo mluví
- dodržet adekvátní vzdálenost mezi účastníky komunikačního procesu (minimálně 0,5 m, maximálně 2 m)
- osoby by měly stát nebo sedět naproti sobě a dodržovat oční kontakt

➤ **Průběh komunikace:**

- navázat oční kontakt před samotným rozhovorem (vizuálně nebo dotekem)
- před i během rozhovoru upřesnit téma hovoru
- použít přirozený jazyk, odpovídající schopnostem zúčastněných
- mluvit stručně, jasně, výstižně a přirozeně
- nemluvit příliš dlouho
- důležité informace vícekrát zopakovat

➤ **Doprovodné prvky komunikace:**

- používat prostředky, které upřesní komunikaci – gesta, mimiku, postoj, vzdálenost apod.
- pohyby těla by měly být plynulé a přirozené
- cizí slova vyhláskovat například prstovou abecedou

➤ **Zpětná vazba při komunikaci:**

- sledovat u komunikačního partnera emoce a výraz tváře
- používat otázky na upřesnění a objasnění
- jestliže odezírající osoba nerozumí, zopakovat stejnou informaci v několika odlišných variantách

➤ **Překážky v komunikaci:**

- špatná výslovnost
- více účastníků rozhovoru
- mluvení s rukou před ústy

- plná ústa
 - **Rozhovor ve skupině:**
 - vždy hovoří jedna osoba čelem k sluchově postiženému jedinci
 - neříkat to, co bychom neřekli v přítomnosti osoby se sluchovým postižením
 - nevyvolávat u postiženého jedince pocit nejistoty či nedůvěry
 - osoba se sluchovým postižením by si měla zvolit sama místo ve skupině
 - **Komunikace v přítomnosti tlumočnicka:**
 - tlumočnick je vázán etickým kodexem a mlčenlivostí
 - komunikovat v přítomnosti tlumočnicka s osobou se sluchovým postižením
 - tlumočnick stojí vedle mluvčího – osoba se sluchovým postižením sleduje oba dva
 - mluvit přirozeně a srozumitelně, nepoužívat ironii
 - na konci rozhovoru položit otázku, zda bylo vše srozumitelně vysvětleno.
- (Souralová, 2010)

Při neúspěšné komunikaci je důležité myslet na fakt, že jde o důsledek sluchové vady a je zapotřebí k takové osobě přistupovat s respektem a zachováním lidské důstojnosti. (Strnadová, 2008).

1.5 Socializace osob se sluchovým postižením

Socializace neboli proces začleňování jedince do společnosti probíhá po celý život jedince a je realizován zejména sociální interakcí. Jedinec si v rámci socializace osvojuje poznatky, hodnoty, jazyk, jednání, ale také specificky lidské formy chování. Socializace dítěte obvykle prochází třemi etapami, v nichž se dítě identifikuje s matkou a utváří si základ společenských vztahů, osamostatňuje se, nachází místo v síti sociálních vztahů a začleňuje se do systému sociálních rolí. Socializace probíhá nejen v rodině, ale také ve skupině přátel, vrstevníků nebo prostřednictvím médií či práce. Nedostatečná socializace způsobená vlivem dědičných predispozic či prostředím může mít za následek vyčlenění jedince z dané společnosti. (Průcha a kol., 2013) „Získání optimální výchovy a kvalitního vzdělání je zcela nezastupitelnou podmínkou úspěšné socializace člověka a dosažení plnohodnotného místa v lidské společnosti.“ (Valenta a kol., 2014, s. 66)

Vývoj jedince se sluchovým postižením je ovlivněn řadou faktorů, zejména obtížemi v oblasti komunikace a z toho vyplývajícími omezeními v sociální interakci. V kontaktu

s intaktní společností je největší zátěží neschopnost porozumění řeči. Vzhledem k tomuto faktu se mohou jedinci se sluchovým postižením cítit méněcenní, nejistí a bezmocní. Obtíže v oblasti komunikace způsobují obtížné porozumění mezi komunikačními partnery, což ve většině případů vede ke ztrátě podstatných informací. To může handicapovaným jedincům způsobit stres a někdy také zapříčinit výbušné a zlostné reakce. Jedinci se sluchovým postižením mohou zůstat v důsledku těchto komunikačních obtíží sociálně izolovaní. Osoba se sluchovým postižením se může dorozumět s ostatními lidmi pouze za předpokladu, že tito lidé ovládají znakovou řeč. Bohužel se však ve většině případů jedná nanejvýš o rodinné příslušníky. Nevýhodou znakového jazyka je zvyšující se sociální izolovanost jedinců s postižením vůči majoritní společnosti. Většina jedinců proto klade důraz na utváření vztahů s osobami se stejným handicapem, jelikož důraz na komunikaci se stejně postiženými usnadňuje vzájemné porozumění. (Vágnerová, 2012) Bez ohledu na to, který komunikační systém jedinec využívá, jsou jazykové kompetence nedílnou součástí sociálních vztahů a můstkem k budování vlastní identity. Je zřejmé, že jestliže má jedinec funkční komunikační nástroj, může nejen vyjádřit své pocity a myšlenky, hájit své zájmy, ale také se lépe integruje do běžné společnosti. (Potměšil, 2007)

1.5.1 Vývoj sluchově postiženého dítěte v kojeneckém věku

Sluchové postižení v prvním roce života dítěte není příliš nápadné, aby mohli rodiče zpozorovat, že se jedná o smyslovou vadu. Počátek předřečového vývoje je rovněž obvyklý, jelikož i neslyšící dítě si začíná přirozeně broukat. Postupně běžné projevy mizí a dítě postrádá zpětnou vazbu. V této chvíli si většina rodičů začne všimnout, že něco není v pořádku, nicméně je nenapadne, že by se mohlo jednat o poruchu sluchu. I přesto, že je v současné době možné identifikovat vadu sluchu v počátcích života, málokomu je toto vyšetření doporučeno. Včasná diagnostika závažného sluchového postižení je však velmi důležitá, jelikož může pomoci kompenzovat nedostatky sluchu vhodnými pomůckami, specifickou stimulací nebo také použitím adekvátního způsobu komunikace. (Vágnerová, 2012) Rodiče mohou zbystřit a mít podezření na poruchu sluchu v případě, kdy kojeneček nereaguje zvukem, úlekem či pohybem, nenapodobuje okolní zvuky, neotáčí hlavu ve směru zvuku nebo pokud jej nelze utiшит běžným hlasem. (Herdová, 2004)

1.5.2 Vývoj sluchově postiženého dítěte v batolecím a předškolním věku

V batolecím věku za běžných okolností dochází k rozvoji sociálních schopností, dovedností i rozvoji řeči. Sluchová vada se projevuje v opoždění řeči, což zapříčiňuje i stagnaci v jiných oblastech. V tomto okamžiku by měla rodina vyhledat odbornou pomoc a podporu. Rodičům je zapotřebí poradit vhodný způsob komunikace a práce s dítětem. Nejpozději do dvou let by měl být stimulován vhodným způsobem rozvoj dítěte. Řeč je velmi důležitá pro orientaci ve společnosti, tedy pro socializační vývoj. Dítě se sluchovým postižením, jež má komunikační handicap, se může cítit frustrováno a izolováno. Ke konci batolecího období by mělo docházet k osamostatňování dítěte, což je u jakkoli postiženého jedince obtížnější. Dítě se sluchovým postižením kontroluje blízkost matky zrakově, což brání jejich vzájemné separaci. (Kročánová, 1998) U zhruba 30% jedinců je sluchová vada diagnostikována do 2 let věku, více než polovina sluchově postižených jedinců je do 4 let věku dispensarizována, čímž se zvyšuje možnost zmírnit, popřípadě eliminovat důsledky sluchových vad. (Herdová, 2004) V předškolním věku by mělo docházet u dítěte k osamostatnění, což je v důsledku sluchového handicapu obtížné. Nejenže dítě neustále kontroluje blízkost svých rodičů, ale také rodiče, jež nepodporují iniciativu a průbojnost dítěte, osamostatnění mnohdy bojkotují. (Vágnerová, 2004)

1.5.3 Role rodiny v kontextu rozvoje osobnosti

Rodina hraje v kontextu vývoje dítěte se sluchovým postižením jeden z nezastupitelných segmentů nezbytných k rozvoji a následné integraci jedince do společnosti. Rodina se všemi svými funkcemi tvoří pevný základ, jenž se následně odrazí v životě dítěte. Na rodiče jedinců se sluchovým postižením je kladen při výchově značný nátlak, nicméně bez ohledu na veškeré odlišnosti by měli dbát na jasnou a srozumitelnou komunikaci a vyjadřování pocitů, které jsou z důvodu absence akustických informací nesmírně důležité. Vývoj jedince se sluchovým postižením vyžaduje pevná a jasně daná pravidla vztahující se nejen k chování dítěte, ale také ke každodenním činnostem a projevům. Rodiče by měli proto být odborníky vedeni k tomu, aby postupem času zvládli své děti pozorovat a uměli reagovat na jejich chování a potřeby. (Potměšil, 2015) Odborníci rodičům nejčastěji zdůrazňují potřeby charakterové a volní vlastnosti dítěte, jež vedou k překonání obtíží nejen při edukačním procesu a běžných každodenních situacích, nýbrž také při celkovém rozvoji osobnosti. (Dokoupilová, Hanáková a kol., 2017) V případě narození potomka s jakýmkoli druhem zdravotního postižení čeká rodinu řada změn. Nejen, že se rodiče musejí naučit často nové dovednosti, přepočítat rodinný rozpočet

na financování nezvyklých výdajů, ale také mají daleko více povinností týkající se poskytování podpory dítěti, konzultace zdravotního stavu a terapie s lékaři a jinými odborníky apod. Rodina si chtě nechtě musí zvyknout a adaptovat se na nový životní styl. (Kunhartová, Potměšil, Potměšilová, 2017)

1.5.4 Zařazení sluchově postiženého dítěte do školy

Školní prostředí je v životě osoby se sluchovým postižením z hlediska socializace prvořadé. Volba vhodné školy je v případě jedince se sluchovým postižením vlivem obtíží v porozumění i aktivní komunikaci pro rodiče složitější. Integrace těchto jedinců do běžné základní školy může být obtížná, jelikož jim chybí základní předpoklad ke zvládnutí standardní výuky i socializace. I běžná škola však s sebou nese řadu výhod, obzvláště pro jedince z podnětného rodinného prostředí, kterým může interakce se zdravými spolužáky pomoci zvládnout nejrůznější sociální dovednosti. Pro sluchově postižené je ovšem nezbytný také kontakt se stejně postiženými jedinci, kdy si mohou předávat zkušenosti, sdílet stejné životní situace nebo také vytvářet přátelské či partnerské vztahy. (Vágnerová, 2012) Podle výzkumu Harrisema v roce 2001 týkajícího se oblasti školního vzdělávání neslyšících bylo zjištěno, že děti s vadami sluchu a vizuálně-motorickými preferencemi, používaly znakový jazyk jako efektivní nástroj pro socializaci. V tomtéž výzkumu Harrisem uvádí, že jedinci se sluchovým postižením integrování do běžné základní školy byli ostatními žáky odmítáni a cítili se frustrováni a osamělí. Oproti tomu uvedli osoby se sluchovým postižením zařazení do speciálních internátních škol, že mají dobré sociální vazby, dostatek přátel a vykazovali známky emocionální stability. (Potměšil, 2007)

Výchova a edukace sluchově postižených jedinců je ukotvena v několika zákonech i vyhláškách:

- **Zákon č. 348/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob** (platné znění ze dne 20. 10. 2008)
 - Zákon definuje neslyšící osoby a umožňuje osobám se sluchovým postižením zvolit komunikační systém dle jejich potřeb.
- **Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v aktuálním znění**

- Zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání ve školách, stanovuje podmínky výchovy a vzdělávání a vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob působících ve vzdělávání.
- Za zmínku stojí §16 zabývající se podporou vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami
- **Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, v aktuálním znění**
 - Vyhláška upravuje oblast týkající se vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a vymezuje podpůrná opatření, kterými jsou asistent pedagoga, tlumočnick českého znakového jazyka, poskytování podpůrných opatření žáků používajících jiný komunikační systém než mluvenou řeč, přepisovatel pro neslyšící apod.
- **Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenství ve školách a školských poradenských zařízeních, v aktuálním znění**
 - Vyhláška vymezuje poradenské služby směřující k zjišťování speciálních potřeb a účel těchto služeb.
- **Listina základních práv a svobod**
 - Sdělujíc, že lidé jsou si rovni v důstojnosti i právech a jejich práva jsou nezcižitelná.

1.5.5 Podpůrná opatření pro žáky se sluchovým postižením

Oslabení sluchového vnímání jedince se sluchovým postižením vyžaduje s přihlédnutím k individuálním potřebám každého jedince, poskytování podpůrných opatření. Podlé míry potřeby podpůrných opatření jsou žáci se sluchovým postižením rozděleni do pěti stupňů podpory:

- **1. stupeň** – podpůrná opatření jsou poskytována žákům s oslabením v oblasti sluchového vnímání v důsledku opakovaných zánětů a žákům s jednostrannou hluchotou. Tato opatření jsou poskytována na základě pedagogické diagnostiky žáka. Poradenská pomoc je poskytována pracovníkem školského poradenského pracoviště, přičemž žák je vzděláván podle plánu pedagogické podpory.
- **2. stupeň** – podpůrná opatření jsou poskytována žákům, jejichž onemocnění trvá déle než šest měsíců, žákům s lehkou nedoslýchavostí a žákům se středně těžkou, výjimečně i těžkou nedoslýchavostí. Poradenskou, metodickou a intervenční činnost poskytuje

všem zainteresovaným osobám speciálně pedagogické centrum pro sluchově postižené. Žák je vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu.

- **3. stupeň** – podpůrná opatření jsou poskytována žákům se středně těžkou nedoslýchavostí a žákům se souběžným dalším postižením, přičemž jsou obě tato postižení lehká či jedno z nich středně těžké. Stejně jako u druhého stupně je nezbytné zajištění pomoci ze strany speciálně pedagogického centra pro sluchově postižené. Žák je vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu, případně je možná podpora asistenta pedagoga v některých předmětech dle potřeby.
- **4. stupeň** – podpůrná opatření jsou poskytována žákům s těžkou vadou sluchu a žákům se souběžným dalším postižením, z nichž jsou obě středně těžká či jedno těžké. Poradenskou, intervenční a metodickou činnost opět zajišťuje speciálně pedagogické centrum pro sluchově postižené. Žák vzdělávaný v inkluzivním vzdělávání pracuje podle individuálního vzdělávacího plánu, avšak je možné využít i podporu dalšího pedagogického pracovníka – například tlumočnicka znakového jazyka.
- **5. stupeň** – podpůrná opatření jsou poskytována všem žákům, u nichž selhala opatření z předchozího stupně. Podpora je rovněž poskytována speciálně pedagogickým centrem pro sluchově postižené. Žák je vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu a nezbytná je rovněž podpora dalšího pedagogického pracovníka či tlumočnicka znakového jazyka. (katalogpo.upol.cz, [online], 2015)

Podpůrná opatření jsou rozčleněna do karet zahrnujících deset kategorií s ohledem na poskytování žákům nejen v inkluzivním vzdělávání. V první části je uveden popis projevů a potíží v průběhu vzdělávání žaka, na něž opatření reagují. V dalších karetních částech je uveden stručný návod aplikace podpůrných opatření v praxi a odkázání na případné zdroje informací. Jednotlivé části pomohou učitelům zorientovat se nejen v jednotlivých doporučeních školského poradenského zařízení, ale také v odborných foniatrických či ORL zprávách. (katalogpo.upol.cz, [online], 2015)

1.5.6 Vztah osob se sluchovým postižením a intaktní populace

„Je velmi těžké neslyšet, a přitom žít mezi lidmi, kteří se navzájem dorozumívají zvukovým jazykem. Člověk má pocit, jako by žil za sklem: může sledovat, co ostatní dělají, ale neví, proč to dělají a o čem spolu mluví.“ (Strnadová, 1995, s. 22)

Jedinec se sluchovým postižením se mnohdy dostává do nepříjemných a stresujících situací. Navázání kontaktu s lidmi, které jedinec doposud neznal a neví, jakým způsobem začít společnou řeč. To s sebou nese řadu nepříjemných pocitů a obav. Pocity sluchově handicapovaných velmi trefně popisuje Kučera (2015, s. 53) „*Mají strach z nepřiměřené reakce okolí, protože v mnohých případech slyšící lidé reagují na oslovení osoby se sluchovým postižením přehlížením, odstupem, často ji považují za méněcenného a nerovnocenného partnera.*“

Sluchové postižení může být proto z důvodu komunikačních bariér i nepochopení znakové řeči považováno za společensky stigmatizující. Bezproblémový vztah nebývá však ani ze strany neslyšících ke slyšícím. Špatná zkušenost spojená s komunikační bariérou, může vést k izolaci neslyšících a zaujetí podezřívavého či dokonce obranného postoje. Obranné reakce mohou mít později charakter agresivního chování, neochoty komunikovat, odmítání sociálního styku až nakonec prohloubení jazykového deficitu. (Zborteková, 1996)

2 Postoj společnosti k osobám se sluchovým postižením

Ve druhé kapitole se budeme věnovat zejména postojům společnosti k osobám se sluchovým postižením. Dílčí podkapitolu zaměříme na mýty a předsudky o osobách se sluchovým postižením. V závěru teoretické části popíšeme, jaká je osvěta, neboli cesta k informovanosti společnosti o osobách se sluchovým postižením. Postoj společnosti k osobám se sluchovým postižením je stěžejní kapitolou k výzkumné části bakalářské práce.

Pojem postoj bývá definován jako dlouhotrvající naučená predispozice chovat se určitým způsobem vůči danému objektu. Jinými slovy lze říci, že postoj je možné chápat jako připravenost jednat vůči určitému objektu na základě subjektivního vztahu a hodnocení. Podstatným znakem postoje je orientace na hodnoty. Hodnotící hledisko, jež je obsažené v postoji, může zásadním způsobem ovlivňovat charakteristiku chování vůči danému objektu. Je zřejmé, že postoj může být individuálně a kulturně odlišný. (Výrost, Slaměník, 2008) Obdobně postoj vymezují také autoři Hartl, Hartlová (2015) jako tendenci opakovaně reagovat na určité předměty, osoby či situace. Postoje jsou součástí osobnosti každého jedince a souvisejí se zájmy, chápáním a empatií dané osoby. Tak, jako nám rodina vstřípí v dětství určitý hodnotový systém, tak i tendence zaujímat postoje získáváme díky rodině, širším okolním vlivům nebo také společenskými styky a kontakty. Postoj je tedy „*hodnotící vztah zaujímaný jednotlivcem vůči okolnímu světu, jiným subjektům i sobě samému. Zahrnuje dispozici chovat se či reagovat určitým relativně stabilním způsobem.*“ (Průcha a kol., 2013, s. 210)

Každý postoj je tvořen třemi základními komponenty, tedy kognitivním, konativním a emotivním. Kognitivní komponenty zahrnují poznatky, tedy informace, které subjekt o objektu ví, emotivní komponenty zahrnují emoce a konativní komponenty jsou zastoupeny chováním čili snahou zaujímat postoje určitým způsobem. Tyto skladby postoje jsou ve většině případů vyrovnané, pokud je ale dominantní složka emotivní, hovoříme o sentimentálním jedinci, jestliže převažuje kognitivní, pak mluvíme o smýšlející osobě. V tomto případě je tedy postoj zastoupen jedinci, situacemi či sociálními problémy a komponenty jsou predispozice, jimiž na tyto stimuly reagujeme. (Nakonečný, 2000)

Skutečnost, že nejsou postoje vrozené, nýbrž získané v interakci s druhými lidmi, poukazuje na to, že postoje jsou vytvořeny k objektům, které mohou, ale nemusí mít motivační charakter. Postoje jsou velmi často vázány na hodnoty, jež jsou v dané skupině respektovány a reakce v rámci těchto hodnot jsou u jedince podporovány a chváleny. Jestliže jedinec

opakovaně reaguje určitým způsobem, ať už pozitivním či negativním na jakýkoli podnět, znamená to, že si k tomuto stimulu vytvořil postoj. (Nakonečný, 2000)

Na nemoc je velmi často pohlíženo nejen jako na biologickou odchylku, ale také jako na určitý druh sociální deviace. V případě, že je někdo jakkoli zdravotně postižený, mění se i jeho společenské postavení a identita. Tento stav může mít různou intenzitu, velmi často však tato skutečnost závisí na informovanosti společnosti o daném typu postižení a následném zaujetí postoje. „*Postoje, které v dané společnosti převládají, zákonitě ovlivní i názory nemocného na jeho chorobu.*“ (Vágnerová, 2012, s. 90). Názor široké veřejnosti bývá velmi často vázán na mnoho faktorů, kterými jsou například vzhled nemocného, změny v jeho chování, komunikace, respektive vše, co je na první pohled u postiženého jedince zřejmé. (Vágnerová, 2012)

Společnost k osobám se zdravotním postižením zaujímala v rámci jednotlivých historických etap odlišné postoje. Boris Titzl (2000) ve své knize „*Postižený člověk ve společnosti*“ popisuje následující fáze vztahu společnosti k osobám se zdravotním postižením. Jedná se o tyto fáze:

- **represivní** – charakteristickým bylo upřednostňování potřeb většiny. Osud slabých či nemocných byl odvislý od potřeb celého kmene. Jedinci s handicapem byli ze společnosti vyvrženi – zabitím či vyloučením.
- **zotročovací** – oproti předchozímu stádiu se vytrácí potřeba likvidace nemocných, jež byla zastoupena zotročováním handicapovaných, kteří museli celoživotně tvrdě pracovat.
- **charitativní** – zde se uplatňovaly náboženské prvky a postoje k nemocným, zpočátku čistě individuálního rázu, posléze i skupinového. Vznikaly azyly, špitály a kláštery na pomoc nemocným.
- **socializační** – kde byla podporována rehabilitace nemocných za účelem pracovního uplatnění a osamostatnění se. (Titzl, 2000)

Postoje společnosti k lidem s jakýmkoli zdravotním handicapem bývají i dnes velmi často rozporuplné či dokonce odmítavé. Problematika zdravotního postižení byla vždy upozaděna vzhledem k tomu, že měla společnost velmi často nedostatek informací o problémech a životech osob s postižením. Zaujímání postojů se ve většině případů projevuje přílišnou generalizací, čili tendencí vidět všechny osoby stejně. To může souviset, jak s nedostatkem informovanosti, tak s chybějícím individuálním náhledem na postižené jedince. (Vágnerová, 2012)

Nyní se osobám se sluchovým postižením dostává více pozornosti. Jednak může intaktní populace slyšet o této problematice daleko více informací z médií či sociálních sítí, ale také samotné osoby se sluchovým postižením mají možnost využít tlumočnicka znakového jazyka a dostat se tak na místa, která jim ještě nedávno nebyla přístupná. (Doušová, Vysouček, 2007)

2.1 Mýty a předsudky o osobách se sluchovým postižením

Předsudky nebo také postoje jednotlivců, sociálních skupin či většinové populace, mnohdy odrážejí negativní postoje a vztahy vůči jiným lidem. Nejen školní vzdělávání, ale také výchova mohou tyto mýty či předsudky utvářet, rozvíjet a potvrzovat. (Průcha a kol., 2013) V případě, že se jedná o osoby s určitým druhem postižení, společnost jedná ve většině případů generalizovaně a tyto osoby automaticky škatulkuje. *„Vnímání a posuzování sluchově postižených osob slyšícími pak téměř zákonitě podléhá stereotypům, resp. heterostereotypům, neboť zde slyšící přisuzují charakteristiky osobám jiné sociální skupiny.“* (Petříková, 2001, s. 2) O tom, že sluchových vad je několikero rozličných typů, lidé obvykle neuvažují. Fakt, že se neslyšícím v minulosti nedostávalo patřičného vzdělání, přispíval k šíření mýtů o neslyšících, jako o duševně zaostalých a neschopných. Názor slyšící populace se tak formoval na základě těchto milných a nedostatečných informací. (Skákalová, 2017)

Za jednu z hlavních příčin vzniku mýtů a předsudků o osobách se sluchovým postižením můžeme považovat nedostatečnou informovanost ze strany většinové populace. Ta může vést nejen k nedůvěře ze strany slyšící společnosti, ale také k případnému nepatřičnému a stigmatizujícímu chování. (Vysouček, 2008)

Podle Terezy Skákalové (2017) můžeme předsudky vůči osobám se sluchovým postižením rozčlenit do tří základních kategorií – předsudky vztahující se k běžnému životu osob se sluchovým postižením, předsudky vztahující se k osobnosti jedince a ke komunikaci.

2.1.1 Předsudky vztahující se k běžnému životu osob se sluchovým postižením

Mezi nejčastější předsudky týkající se běžného života jedinců se sluchovým postižením patří nemožnost poslouchat hudbu, řídit auto, samostatně pracovat či dokonce pečovat o dítě, jelikož by neslyšící neslyšel jeho pláč. Lidé se rovněž domnívají, že neslyšící sedí celý den doma a nemají zájem o nic, co se kolem nich děje, neboť žádnému rozhovoru nerozumí a nemají

dostatek informací o okolním dění. Předsudky slyšící populace se také zaměřují na kompenzační pomůcky, jako jsou sluchadlo a kochleární implantáty. Lidé si mylně představují, že sluchadlo či kochleární implantát navrátí sluch každému neslyšícímu.

2.1.2 Předsudky vztahující se k osobnosti jedince se sluchovým postižením

Předsudky vztahující se k osobnosti člověka se sluchovým postižením mají tendenci charakterizovat celou populaci osob se sluchovým postižením. Slyšící populace velmi často neslyšící jedince vnímá jako méně inteligentní nebo také sociálně a duševně nevyspělé. Dílčí předsudky se vztahují nejen k agresivnímu, egoistickému a zlostnému jednání, ale také k nesamostatnosti a závislosti na tlumočnicích.

Před jakýmikoli předsudky vztahujícími se k osobnosti jedince se sluchovým handicapem by si měli lidé uvědomit jejich odlišnost. *„Myšlení lidí s těžkým sluchovým postižením je vázáno na konkrétní realitu, rozvoj logických operací bývá pomalejší, složitější. Tato skutečnost souvisí s obtížemi a nechutí plánovat, uvažovat o budoucnosti (např. profesní orientaci). Těžké sluchové postižení ovlivňuje socializaci. Pro tyto jedince je náročné pochopit normy chování (co je dovoleno a co zakázáno), mají problém s pochopením pocitů, názorů jiných lidí, hůře se orientují v mezilidských vztazích.“* (Knotová, 2004, s. 101)

2.1.3 Předsudky týkající se komunikace osob se sluchovým postižením

Nejvíce mýtů a předsudků se vztahuje ke komunikaci jedinců se sluchovým postižením. Většinová společnost se domnívá, že každý, kdo má jakoukoli sluchovou vadu, automaticky komunikuje skrze znakový jazyk nebo výborně odezírá. Mnoho slyšících rovněž vnímá znakový jazyk jako primitivní, nic neříkající, pouhé napodobování slov znaky, bez jasné a dané gramatiky. Nejčastější předsudky se však týkají přímé komunikace s neslyšícím, při níž si společnost myslí, že hlasitá komunikace pomůže při navazování a udržování kontaktu. Rovněž lidé v blízkosti neslyšícího mluví hanlivě a nevhodně a domnívají se, že je to v pořádku, jelikož jim osoba se sluchovým postižením nerozumí. (Skákalová, 2017)

Obecně rozšířenou představou laické veřejnosti je, že pokud není možné dorozumět se s osobou s těžkým sluchovým postižením pomocí mluvené řeči, bude to realizovatelné psanou podobou. Lidé se mylně domnívají, že každý člověk ovládá národní jazyk. Bohužel však ne

všichni sluchově postižené mají tuto podobu jazyka rozvinutou. Osoby s těžkým sluchovým postižením ovšem psanou podobu jazyka ne zcela ovládají. (Valenta a kol., 2014)

Výše zmíněné předsudky znázorňují, že dopad sluchového postižení na člověka není společností příliš pochopen. Ba naopak lidé jedince odmítají, podceňují a kompenzační pomůcky si mnohdy spíše idealizují. (Krhutová, 2005)

2.2 Osvěta – cesta k informovanosti společnosti o osobách se sluchovým postižením

Cest, kterými se společnost může dostat k informacím o osobách se sluchovým postižením, je nespočet. Nejsou to pouze cíleně vyhledávané informace ze stran rodinných příslušníků, partnerů či blízkých osob, sloužící k překonání negativních důsledků sluchového postižení, ale také celospolečenská osvěta týkající se této problematiky. I přesto, že dnes žijeme hojně skrze sociální sítě a média, nejen těmito cestami je možné zprostředkovat potřebné informace.

2.2.1 Spolkové a organizované činnosti

Již poměrně dávno vznikaly první spolky a organizace sdružující osoby se sluchovým postižením, hájící jejich práva a zájmy. Za zmínku stojí organizace Podpůrný spolek hluchoněmých sv. Františka Saleského v Praze, jehož počátky se datují roku 1868, spolek pro péči o hluchoněmé v Království českém či Československý sportovní svaz hluchoněmých z roku 1934. Po druhé světové válce byly jednotlivé spolky zrušeny a spolková činnost sluchově postižených potlačena. K obnovení spolkové činnosti a opětovnému zakládání klubů či organizací docházelo po roce 1989. (Hrubý, 1999) Roku 1992 vznikla zastřešující Asociace organizací nedoslýchavých, neslyšících a jejich přátel (ASNEP), jež zastupuje občany různých sluchových vad i zájmů, s cílem ovlivnit jejich život. (asnep.cz, [online], 2014–2018)

Mezi další spolky a organizace věnující se lidem se sluchovým postižením se řadí Tichý svět (www.tichysvet.cz), který směřuje maximální měrou k integraci neslyšících do společnosti slyšících; Centrum služeb pro sluchově postižené (www.cespo.eu) věnující se lektorské a osvětové činnosti, tvorbě vzdělávacích programů nejen pro laickou veřejnost nebo také organizaci volnočasových aktivit; Český klub ohluchlých (www.ohluchli.unas.cz), zaměřující

se na osoby postižené náhlou ztrátou sluchu; Tamtam (www.tamtam.cz), podporující rodiny dětí se sluchovým postižením a mnoho dalších.

2.2.2 Časopisy a periodika

S rozvojem spolků a organizací začaly ruku v ruce vznikat i časopisy a periodika zabývající se nejen problematikou, ale také aktivitami osob se sluchovým postižením. V roce 1918 vznikl první časopis České noviny pro hluchoněmé, který vydávali slyšící učitelé neslyšících dětí. Následovala periodika Efeta, Svépomoc neslyšících, Obzor hluchoněmých apod. Sílicí problematika sluchového postižení vyústila v založení časopisu Elán, který nyní od roku 1972 nese název Gong. Ten byl do roku 2017 nejprodávanějším časopisem zabývajícím se problematikou sluchového postižení. (Hrubý, 1999)

V současné době je vydáván měsíční Infozpravodaj Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s., v němž čtenáře informuje nejen o své pravidelné činnosti, ale také o pořádaných kurzech a seminářích. Čtvrtletně vychází také magazín Dětský sluch, který publikuje rozhovory s rodiči sluchově postižených, informace týkající se nejnovějších výzkumů a publikací. (tamtam.cz, [online], 2021)

2.2.3 Beletrie

V dnešní moderní době mohou zájemci získat mnoho informací také z knih. K dispozici je nepřehledné množství knih různých žánrů a od různých autorů. Zatímco dříve bylo obtížné dostat se k informacím, dnes prostřednictvím beletrií může nejen osoba se sluchovým postižením získat nezbytné informace prostřednictvím nich. Pro zmínku uvádím „*Sluchové postižení a sebereflexe*“ od autora Potměšila, „*Péče o dítě s postižením sluchu*“ napsané Munškáblovou nebo také kniha autorky Skákalové přinášející velké množství informací o problematice sluchového postižení s názvem „*Uvedení do problematiky sluchového postižení*“.

2.2.4 Internetové servery

Problematika sluchového postižení v důsledku rozmachu informačních technologií pronikla i do internetového prostředí. Zde jednotlivé organizace informují o průběžné činnosti prostřednictvím svých webových stránek. Nejznámějšími internetovými stránkami jsou:

www.ruce.cz (s cílem informovat o světě neslyšících), www.tichy Svet.cz (s cílem aktivně působit na integraci do světa slyšících zvýšením dostupnosti potřebných informací), www.neslyšici.cz (s cílem přispívat k integraci Neslyšících do světa slyšících za pomoci všech dostupných prostředků), ww.infocentrum-sluh.cz (s cílem vytvářet informační zázemí nejen pro rodiče neslyšících a nedoslýchavých dětí) a mnoho dalších.

2.2.5 Televizní vysílání

Problematika sluchového postižení oslovuje největší část populace skrze televizní vysílání. Nejvíce prezentována je prostřednictvím České televize v pořadu „*Televizní klub neslyšících*“, na jehož vzniku se podíleli i samotní jedinci se sluchovým postižením. Televizní pořad je vysílán každých 14 dní a je tlumočen do českého znakového jazyka. Česká televize nejen pro osoby se sluchovým postižením vysílá každovečerně zprávy v českém znakovém jazyce, dále také pořady „*Pomáhejme si*“ a „*Sama doma*“ (ceskatelevize.cz, [online], 2021)

K osvětě o problematice týkající se sluchového postižení hojně přispěla organizace „*Tichý svět*“ s kampaní s názvem „*Nervi, ale znakuj!*“ Kdy prostřednictvím ČT1 bylo odvysíláno několikero propagačních spotů. Základním cílem této kampaně bylo za pomoci známých osobností ukázat většinové populaci, že zvýšení hlasu neslyšícím nepomůže. Hlavním posláním bylo také přiblížit téma sluchového postižení široké veřejnosti a současně propagovat znakový jazyk. Kromě odvysílání na ČT1 je možné tuto i jiné kampaně na podporu neslyšícím najít dodnes na internetových stránkách Tichého světa i YouTube. (tichy Svet.cz, [online], 2021)

2.2.6 Filmová tvorba

Nejen v propagačních kampaních či při osvětových akcích můžeme vidět sluchově postižené. V mnoha filmových tvorbách se pohyboval hrdina se sluchovým postižením. Jedním z příkladů jsou například české drama „*Mimulost (1980)*“ nebo známá komedie „*Pupendo (2003)*“. Jedním z herců, který ztvárnil dílčí roli, byl neslyšící Lukáš Baborský. Jako první z českých filmů se tato komedie promítala v kinech se skrytými titulky. O tři roky později představila Česká televize další ze svých seriálů, v němž hlavní roli hrála patnáctiletá neslyšící dívka, kterou ztvárnila neslyšící Marie Pangrácová. (Kosinová, 2008)

2.2.7 Kulturní akce a osvětová činnost

Jedním z míst, kde se mohou ve svém volném čase setkat slyšící s neslyšícími je divadlo. Divadelní představení umožňuje neslyšícímu nejen realizovat skrze umění svou osobnost, ale také nahlédnout na kulturu z jiné perspektivy. Roku 1992 vznikl na Janáčkově univerzitě obor Výchovná dramatika neslyšících, díky němuž se mohou i neslyšící absolventi stát členy divadelního souboru. Soubor nese název „*Divadlo Neslyším*“ a je jediným profesionálním souborem pro neslyšící, který hraje, jak pro děti, dospělé, neslyšící i slyšící. (Kosinová, 2008)

Dalším kulturním zážitkem mohou být nejen pro neslyšící tlumočená představení. Díky této možnosti, mohou neslyšící bez jakékoli jazykové bariéry sdílet zážitky se slyšícími a ti se mohou současně dozvědět a nahlédnout na prvky a kulturu neslyšících. První tlumočené představení do českého znakového jazyka bylo představeno pražským Divadlem Na zábradlí v roce 1998. V současné době je možné shlédnout několik divadelních představení, díky úzké spolupráci divadel s Českou komorou tlumočnicků znakového jazyka. (Červinková Houšková, Kováčová, 2008)

Za zmínku stojí rovněž významná osvětová činnost, mezi níž se řadí oslava Mezinárodního dne neslyšících pořádaná Asociací organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel, která se od roku 1958 slaví každý třetí týden v září. Cílem této události je upozornit širokou veřejnost na kulturní specifika, problémy, aktuality i úspěchy života osob se sluchovým postižením. Na Mezinárodní den neslyšících navazuje další osvětová aktivita zvaná „*Týden komunikace osob se sluchovým postižením*“ pořádaná stejnojmennou organizací za účelem upozornění společnosti nejen o komunikaci sluchově postižených formou různorodých akcí. (asnep.cz, [online], 2014–2018)

2.2.8 Vzdělávací a přednášková činnost

Součástí každého speciálněpedagogického studia zaměřeného na problematiku sluchového postižení je předmět zvaný surdopedie. Tento předmět je možné vystudovat nejen v rámci Univerzity Karlovy, Palackého v Olomouci, Masarykovy univerzity v Brně, Univerzity v Hradci Králové či Ostravské univerzity, ale také formou celoživotního studia či akreditovaných kurzů zaštitěných těmito univerzitami.

Zájemci o přiblížení se problematice sluchového postižení a seznámení se s komunikací neslyšících se mohou rozhodnout pro studium oboru čeština v komunikaci neslyšících pod

záštitou Univerzity Karlovy nebo pro druhý obor Tlumočnictví českého jazyka na Univerzitě v Hradci Králové. Absolventi těchto škol mohou pracovat jako pedagogové sluchově postižených, asistenti pedagogů ve školách pro osoby se sluchovým postižením, tlumočníci, lektori nebo se mohou podílet na různých aktivitách v organizacích pro neslyšící.

Pro širokou veřejnost je pořádána rovněž spousta přednášek organizovaných spolky, jejichž činnost je zaměřena na osoby se sluchovým postižením. Příkladem uvedeme nejznámější organizace:

- **Tichý svět, o.p.s.** – do roku 2016 společnost zorganizovala řadu přednášek o neslyšících pro zdravotnický sektor, od roku 2016 se pak zaměřila na přiblížení sluchového postižení široké veřejnosti. (tichy Svet.cz, [online], 2021)
- **Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, z.s.** – komora pořádá nejen vzdělávací kurzy pro tlumočníky, ale také vzdělávací akce pro běžnou i odbornou veřejnost, pro rodiče neslyšících dětí i pedagogy. (cktzj.cz, [online], 2018)
- **Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s.** – centrum nabízí odborné semináře, zvyšuje za pomoci nejrůznějších prostředků povědomí laické veřejnosti a nabízí interaktivní programy o poznávání světa neslyšících pro mateřské a základní školy. (tamtam.cz, [online], 2021)

II EMPIRICKÁ ČÁST

3 Uvedení do problematiky

V této kapitole se budeme věnovat otázkám týkajících se samotného výzkumu, stanovení cíle výzkumného šetření a hypotéz. Dále se zaměříme na metodologii výzkumu, etický problém a výzkumný vzorek. V neposlední řadě také na metodu získávání a sběru dat, analýzu a interpretaci. Kapitola bude zakončena výsledky výzkumného šetření a diskusí.

Vzhledem k otázkám týkajících se zdravotního postižení, jsme se rozhodli zaměřit téma bakalářské práce na tuto populaci, konkrétně na jedince se sluchovým postižením. Společnost by měla být dostatečně informovaná o jedincích se sluchovým postižením, zejména pak o jejich vzájemné komunikaci a dorozumívání. Domníváme se, že je nutné zvyšovat informovanost společnosti o osobách se sluchovým postižením, neboť pokud se zvýší informovanost společnosti o osobách se sluchovým postižením, jež se dorozumívají pomocí znakového jazyka, bude i slyšící populace otevřenější a vstřícnější společnému kontaktu a následné komunikaci.

Problematice komunikace neslyšících osob v okrese Jeseník, zaměřující se zejména na informovanost veřejnosti se věnovala Kateřina Andrušíková (2016), kdy autorka na základě předem stanovených otázek došla k závěru, že je vztah veřejnosti k problémům neslyšících spíše pozitivní a že se respondenti domnívají, že neslyšící osoby převážně komunikují prostřednictvím gest a psaného textu. Opomíjeno v tomto případě nezůstalo ani odezírání, které respondenti zmiňovali s menší četností. Informovaností veřejnosti se věnovala také Bc. Nikola Jurčíková (2018), která se však zaměřila celkově na problematiku sluchového postižení. Na základě stanovených cílů, autorka došla k zjištění, že informovanost veřejnosti o této problematice je na dobré úrovni. Výzkum také ukázal, že je celorepublikově rozšířen mylný předpoklad o univerzalitě a mezinárodnosti znakového jazyka. V minulých letech byly na toto téma vedeny také výzkumy agentury STEM (2006) a autorek Procházkové (2011) a Skákalové (2014) a je zřejmé, že se s postupem času informovanost veřejnosti o problematice sluchového postižení roste.

Jak je uvedeno výše na podobná témata, bylo prováděno několik výzkumů, avšak žádný z nich nebyl zaměřen konkrétně na oblast Bruntálska. Proto věříme, že právě prostřednictvím dotazníkového šetření můžeme v lidech ve společnosti vyvolat touhu po větší informovanosti o problematice osob se sluchovým postižením.

3.1 Cíle výzkumného šetření a stanovení hypotéz

Hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit, jak je právě společnost informována o komunikaci osob se sluchovým postižením v okrese Bruntál.

K dosažení hlavního cíle jsme si před zahájením výzkumu stanovili dílčí výzkumné otázky:

- Jaký má společnost vztah k problematice osob se sluchovým postižením?
- Jaké má společnost povědomí o způsobu komunikace osob se sluchovým postižením?
- Jaké procentuální zastoupení lidí ve společnosti mělo někdy možnost komunikovat s osobou se sluchovým postižením?

Na základě výzkumných otázek byly stanoveny následující hypotézy:

H1: Předpokládáme, že mladší či starší část populace žijící ve společnosti má k problematice osob se sluchovým postižením spíše kladný než záporný vztah.

- H1_o: Mezi mladší či starší částí populace žijící ve společnosti není statisticky významný rozdíl v preferenci kladného či záporného vztahu k problematice osob se sluchovým postižením.
- H1_a: Mezi mladší či starší částí populace žijící ve společnosti je statisticky významný rozdíl v preferenci kladného či záporného vztahu k problematice osob se sluchovým postižením.

H2: Předpokládáme, že mladší generace lidí žijící ve společnosti má oproti starší generaci lidí větší než menší povědomí o způsobu komunikace osob se sluchovým postižením.

- H2_o: Mezi mladší a starší generací lidí žijící ve společnosti není statisticky významný rozdíl týkající se většího či menšího povědomí o způsobu komunikace osob se sluchovým postižením.
- H2_a: Mezi mladší a starší generací lidí žijící ve společnosti je statisticky významný rozdíl týkající se většího či menšího povědomí o způsobu komunikace osob se sluchovým postižením.

H3: Předpokládáme, že větší množství žen než mužů žijících ve společnosti, mělo někdy ve svém životě možnost navázat komunikaci s osobou se sluchovým postižením, oproti jedincům, kteří tuto možnost neměli.

- H3_o: Mezi muži a ženami, kteří měli někdy ve svém životě možnost navázat komunikaci s osobou se sluchovým postižením a jedinci, kteří tuto možnost neměli, není statisticky významný rozdíl, co se týče procentuálního zastoupení.
- H3_a: Mezi muži a ženami, kteří měli někdy ve svém životě možnost navázat komunikaci s osobou se sluchovým postižením a jedinci, kteří tuto možnost neměli, je statisticky významný rozdíl, co se týče procentuálního zastoupení.

3.2 Metodologie výzkumu

Pro výzkum v bakalářské práci jsme využili kvantitativní přístup, jehož hlavním nástrojem je dotazník, jenž je určen výzkumnými otázkami sloužícími ke sběru dat.

Slovo kvantitativní znamená, že šetření zabývající se vztahy mezi proměnnými je navrženo tak, aby přineslo číselná data měřením proměnných. Oproti kvalitativnímu výzkumu nepokládáme otevřené otázky, nýbrž uzavřené, směřující k jasným a měřitelným datům. (Punch, 2008)

Podle knihy *Metody pedagogického výzkumu* od Miroslava Chrásky (2016, s. 11) můžeme kvantitativně orientovaný výzkum vymezit jako „*záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy.*“ Základem kvantitativně orientovaných výzkumů je novopozitivismus a jedná se o kritické zkoumání stanovených hypotéz o vztahu mezi dvěma proměnnými. Ve výzkumu je zpravidla řešen jeden či více spolu souvisejících problémů, které představují vzájemně propojené a na sebe navazující činnosti a kroky. (Chráska, 2016)

Výzkumy se mohou lišit v posloupnosti jednotlivých činností, základní schéma by však mělo zůstat následující:

- **stanovení problému** – začíná podrobnou teoretickou analýzou oblasti, kterou chceme zkoumat. Cílem je seznámení se současným stavem a získání většího množství relevantních informací.
- **formulace hypotézy** – při formulaci hypotézy by mělo být tvrzení vyjádřeno oznamovací větou, mělo by vyjadřovat vztah mezi dvěma proměnnými a musí být empiricky ověřitelné.

- **testování neboli ověřování hypotézy** – jde o vyslovení rozhodnutí, zda můžeme danou hypotézu přijmout, tedy jestli není v rozporu s fakty, což je možné pouze na základě rozsáhlého sběru dat a jejich následného vyhodnocení.
- **vyvození výsledků a jejich prezentace** – prezentace získaných a ověřených dat za pomoci grafického znázornění a zhodnocení výsledků zkoumání. (Chráška, 2016)

Kvantitativní výzkumník realitu chápe jako proměnné a konečným cílem je nalézt odůvodnění týkající se vzájemného vztahu mezi těmito proměnnými. (Punch, 2008)

3.3 Etický problém výzkumu

S každým výzkumem je nutné řešit některé etické otázky. K základním pravidlům patří zejména zachování důvěrnosti a anonymity dotazovaných účastníků. Před samotným začátkem výzkumu je nutné získat poučené schválení respondentů a umožnit jim následný přístup k získaným datům. (Švaříček, Šedřová, 2007)

Respondenti byli seznámeni s tématem a cílem výzkumu bakalářské práce. Následně bylo dotazovaným sděleno, že veškeré odpovědi jsou anonymizovány a je souběžně zachována ochrana jejich osobních údajů a identity. Respondenti měli možnost zvážit, zda se do výzkumu mé bakalářské práce zapojí či nikoli. Veškeré otázky byly pokládány jasně a srozumitelně, bez jakýchkoli prvků diskriminace.

3.4 Výzkumný vzorek a jeho charakteristika

Před samotným plánováním výzkumu je ideální strategií nejdříve vhodným způsobem určit výzkumný vzorek, který by odpovídal našim představám kvantitativního výzkumného šetření a vztahu proměnných. Zapotřebí je dosáhnout také maximální rovnováhy mezi zobecnitelností, jež vyžaduje reprezentativní vzorek a variabilitou, charakteristickou účelově vybraným vzorkem. Pro celkovou kvalitu výzkumu a návratnost dat je vhodné určit strategii pro získání přístupu k respondentům vybraným do výzkumu. Je vhodné mít na paměti, že lidé jsou unaveni z různých výzkumných akcí, zejména pak těch dotazníkových, což zvyšuje významnost pečlivého výběru respondentů. (Punch, 2008)

Výzkumným vzorkem byli náhodně vybraní respondenti z okresu Bruntál. Tento okres má dle Českého statistického úřadu celkový počet obyvatel 91 597. Výzkumu se účastnilo celkem 730 respondentů různých věkových kategorií i profesí, což z celkového výzkumného vzorku činí přibližně 0,67 %. Podmínkou pro vyplnění dotazníku byla hranice plnoletosti a horní hranice nebyla nikterak omezena.

3.5 Metoda získávání a sběru dat

Získávání dat na základě dotazníku jsme zvolili nejen proto, že se jedná o velmi frekventovanou metodu sběru dat v kvantitativním výzkumu, ale také proto, že se domníváme, že informovanost společnosti o komunikaci neslyšících v okrese Bruntál touto metodou nejlépe zmapujeme.

Autor Gavora (2010) ve své knize *Úvod do pedagogického výzkumu* popisuje dotazník jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*.“ V samotném dotazníku jsou předem připraveny a jasně formulovány otázky, vztahující se buďto k jevům vnitřním, zahrnující postoje a emoce nebo k jevům vnějším, jež se zaměřují na konkrétní názory respondentů. Otázky v dotazníku je možné třídit dle různých kritérií, mezi něž nejčastěji patří cíl, forma a obsah. Z tohoto důvodu je možné položky v dotazníku rozlišovat na obsahové, které zjišťují výsledky nebo funkcionální, jež slouží k seznámení se s respondentem, filtrování a kontrole. Podle toho, jakým způsobem chceme, aby respondent na danou otázku odpověděl, třídíme položky na otevřené a uzavřené. Otevřené otázky nenavrhují dotazovanému žádné odpovědi, nýbrž vyžadují, aby se respondent k danému předmětu vyjádřil. Uzavřené otázky se oproti otevřeným vyznačují předem připravenými odpověďmi. (Chráska, 2016)

Tak, jako i každý jiný prostředek výzkumu splňuje určitá kritéria, ani u dotazníku by tomu nemělo být jinak. Formulace položek v dotazníku by měla být jednoznačná, respondentům by mělo být vše jasné a srozumitelné. Prostřednictvím dotazníku by měl výzkumník zjišťovat pouze nezbytné údaje a nabízet respondentům takové otázky, jež nebudou předem podsouvat odpověď. Dotazník by měl zjišťovat skutečně to, co určuje výzkumný záměr a měl by zachycovat přesně a zodpovědně zkoumané jevy. (Chráska, 2016)

Mnoho výzkumníků využívá dotazník vyplňovaný respondentem, který se dotazovaným zašle prostřednictvím pošty či jiné metody, spolu se základním popisem výzkumu a pokyny k vyplnění i zpětnému zaslání dotazníku. Způsob, jakým jsou data sbírána, může

ovlivňovat také kvalitu získaných dat, což je podstatný determinant důvěryhodnosti výsledků výzkumu. (Punch, 2008)

V rámci přípravné fáze a kontroly srozumitelnosti, nejasných položek či jejich vyloučení byl dotazník v rámci předvýzkumu rozposlán 20 respondentům z mého blízkého okolí. Na základě zpětné vazby byly některé položky dotazníku upraveny a přidány. Následně bylo dotazníkové šetření sdíleno prostřednictvím médií, sociálních sítí, internetu za pomoci automatizované dotazníkové platformy Survio. Šetření se uskutečnilo v období od měsíce června 2021 do konce října 2021. Dotazníkové šetření probíhalo v okrese Bruntál, obsahovalo celkem 19 otázek, rozdělených do šesti tematických okruhů zaměřujících se na demografické údaje respondentů, povědomí o osobách se sluchovým postižením, komunikaci a komunikační prostředky, sluchové vady a kompenzační pomůcky, podmínky a překážky při komunikaci s lidmi se sluchovým postižením a osoby se sluchovým postižením, společnost, předsudky a osvětu.

3.6 Analýza a interpretace dat

V následující kapitole budou podrobně interpretovány jednotlivé kategorie, prostřednictvím nichž budou prezentovány veškeré získané odpovědi respondentů. Pro lepší orientaci v získaných datech, budou odpovědi respondentů graficky znázorněny. S ohledem na epidemiologickou situaci byl dotazník rozeslán elektronicky, prostřednictvím automatizované dotazníkové platformy Survio. Dotazník byl určen jedincům, kteří dovršili věku 18 let - horní věková hranice nebyla vymezena. Jednotlivé otázky jsou shrnuty dle tematického zaměření.

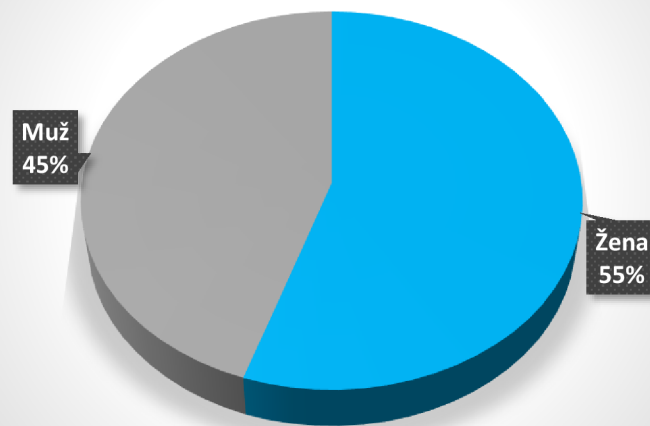
3.6.1 Demografické údaje

Počáteční tři otázky dotazníku se věnují demografickým údajům. Je zde zahrnuto pohlaví respondentů, jejich věk a nejvyšší dosažené vzdělání.

Otázka č. 1: *Jaké je Vaše pohlaví?*

- žena
- muž

1. Jaké je Vaše pohlaví?

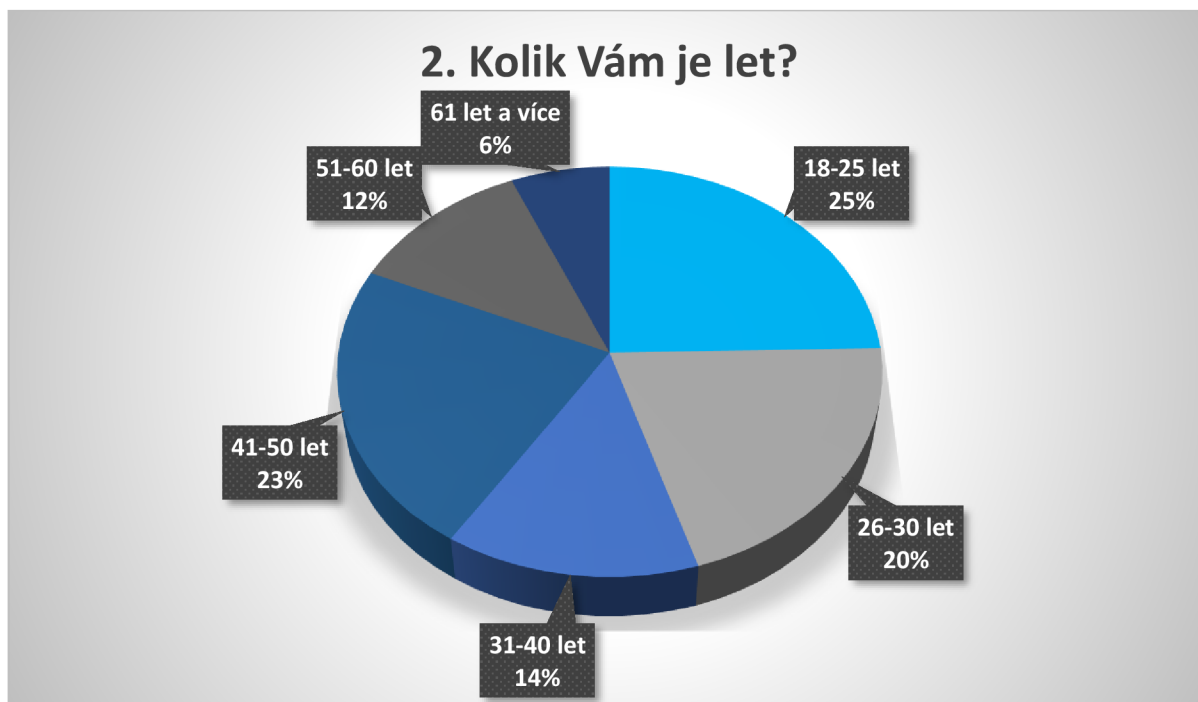

Graf 1: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 1

První otázkou bylo zjišťováno pohlaví dotazovaných respondentů. Prostřednictvím dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu 730 respondentů bylo 403 žen, což je 55 % a 327 mužů, tedy 45 %.

Otázka č. 2: *Kolik Vám je let?*

- 18-25 let
- 26-30 let
- 31-40 let
- 41-50 let
- 51-60 let
- 61 let a více

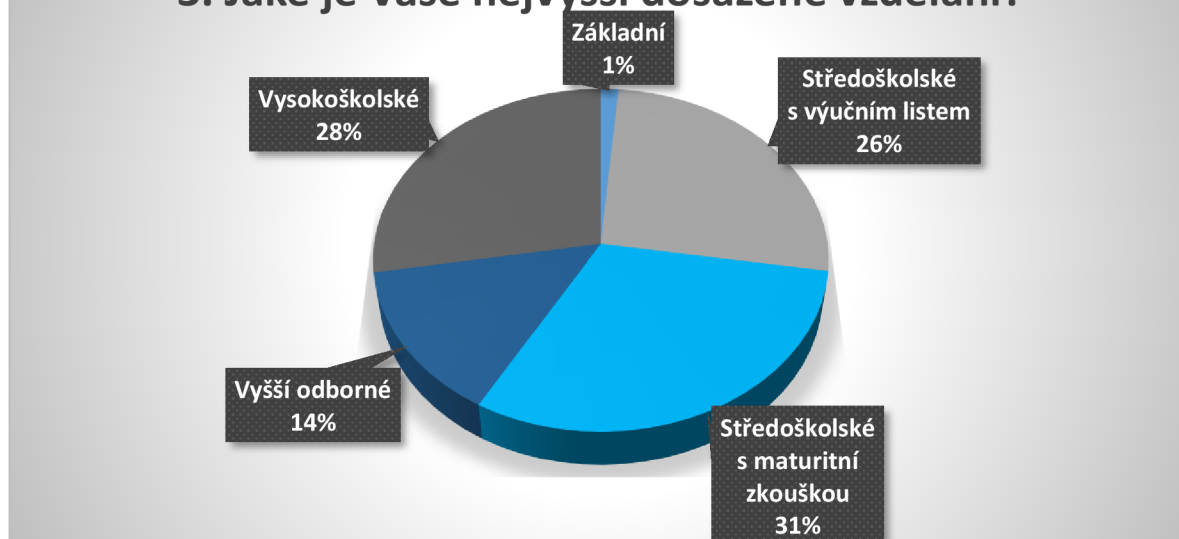
Graf 2: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 2

Součástí druhé otázky bylo zařazení respondentů do příslušné věkové hranice, přičemž nejmladší a nejpočetněji zastoupenou kategorií byli respondenti ve věku 18-25 let. Z celkového počtu respondentů 730, tvořila nejmladší věková kategorie celkem 180 respondentů, což je 25 %. 150 respondentů bylo ve věku 26-30 let, jedná se o 20 % celkově dotázaných respondentů. O něco méně byla zastoupena kategorie respondentů ve věku 31-40 let. Těchto respondentů bylo 101, tedy 14 %. Druhou nejvíce zastoupenou skupinou respondentů, s celkovým počtem 165 a 23 % byla skupina respondentů ve věku 41-50 let. Mezi nejméně zastoupené skupiny patřily s 12 %, tedy 87 dotazovaných lidí ve věku 51-60 let a 47 respondentů s 6 % procenty ve věku 61 a více let.

Otázka č. 3: *Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?*

- středoškolské s výučním listem
- středoškolské s maturitní zkouškou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Graf 3: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 3

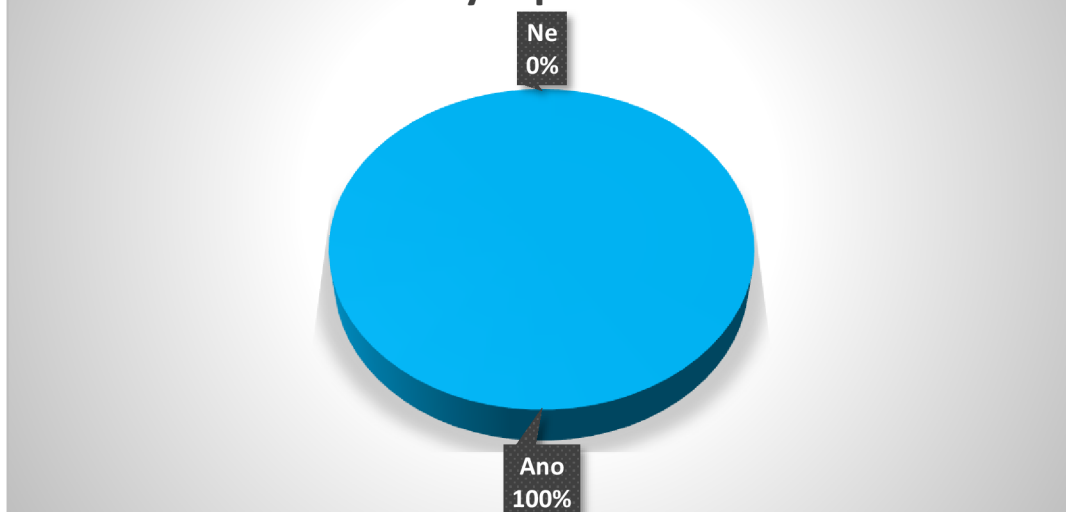
Třetí otázkou jsme zjišťovali, jaké je nejvyšší dosažené vzdělání u dotazovaných respondentů. Analýzou a interpretací získaných dat bylo zjištěno, že jednoznačně největší zastoupení patřilo respondentů se středoškolským vzděláním s maturitní zkouškou. Tito respondenti zaujímali 31 % a bylo jich tedy 224 z celkového počtu 730 dotázaných. Druhou procentuálně nejvíce zastoupenou skupinou 28 % byli vysokoškolsky vzdělaní lidé, kterých bylo 202. V těsném závěsu byly středoškoláci s výučním listem – 191 respondentů, tedy 26 %. Dotazovaných s vyšším odborným vzděláním bylo 103, z celkového počtu 14 %. Zbývající 1 % tvořili lidé se základním vzděláním, kterých se dotazníkového šetření zúčastnilo pouze 10.

3.6.2 Povědomí o osobách se sluchovým postižením

Otázka č. 4: *Slyšel/a jste někdy o osobách se sluchovým postižením?*

- ano
- ne

4. Slyšel/a jste někdy o osobách se sluchovým postižením?

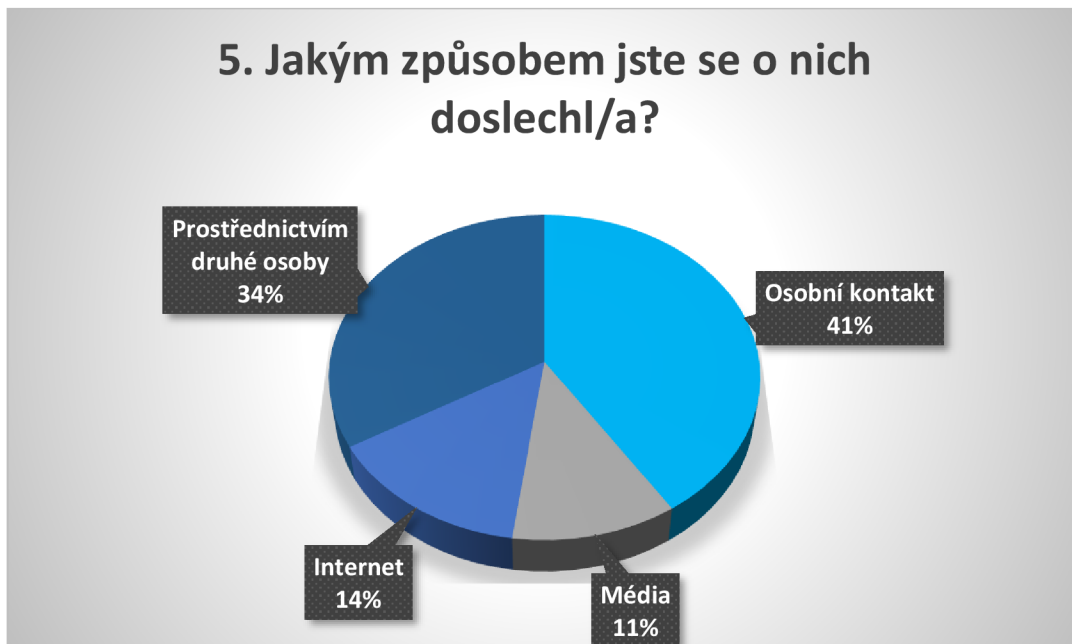

Graf 4: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 4

Prostřednictvím čtvrté otázky jsme se respondentů dotazovali na povědomí o osobách se sluchovým postižením, a zjišťovali jsme, zda někdy o osobách se sluchovým postižením slyšeli. Na tuto otázku z celkového počtu 730 respondentů, plných 730 dotazovaných jednoznačně odpovědělo ano, přičemž se jednalo o 100 % dotázaných.

Otázka č. 5: *Jakým způsobem jste se o nich doslechl/a?*

- osobní kontakt
- média
- Internet
- prostřednictvím druhé osoby
- jiné

Graf 5: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 5

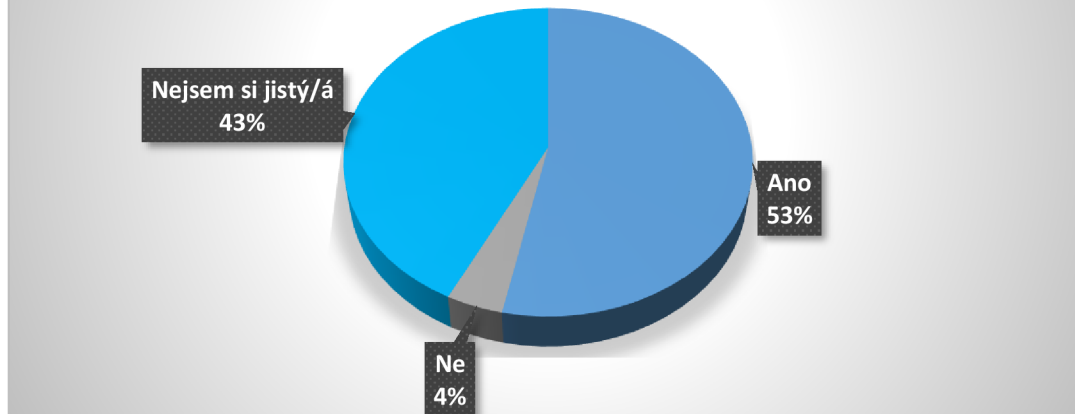
Součástí páté otázky bylo zjištění, jakým způsobem se respondenti doslechli o osobách se sluchovým postižením. Při osobním kontaktu se s těmito osobami setkalo celkem 298 dotázaných, což tvoří 41 % z celkového počtu respondentů. Prostřednictvím druhé osoby se o osobách se sluchovým postižením doslechlo 34 % a tedy 224 respondentů. 105 dotazovaných se o osobách se sluchovým postižením dozvědělo prostřednictvím internetu, jedná se tedy o 14 %. Zbýlých 11 % respondentů se o těchto osobách doslechlo skrze média, těchto respondentů bylo 83.

3.6.3 Komunikace a komunikační prostředky

Otázka č. 6: *Dokázal/a byste navázat komunikaci s osobou se sluchovým postižením?*

- ano
- ne
- nejsem si jistý/á

6. Dokázal/a byste navázat komunikaci s osobou se sluchovým postižením?

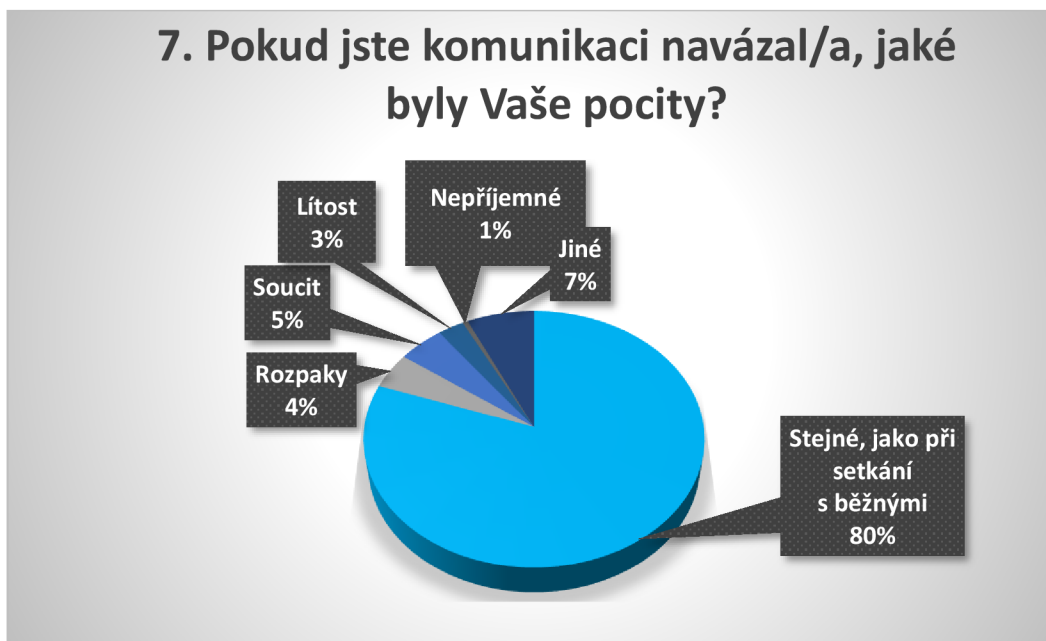

Graf 6: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 6

Z výzkumu vyplynulo, že na otázku, zda by respondenti dokázali navázat komunikaci s osobou se sluchovým postižením, odpovědělo celkem 389 respondentů kladně, přičemž se jednalo o 53 %. Pouze 30 respondentů odpovědělo záporně, tedy pouze 4 %. Zbýlých 311 respondentů, kteří tvořili 43 %, si nebylo jisto, zda by komunikaci s osobou se sluchovým postižením dokázalo navázat.

Otázka č. 7: *Pokud jste komunikaci navázal/a, jaké byly Vaše pocity?*

- stejné, jako při setkání s běžnými lidmi
- rozpaky
- soucit
- lítost
- nepříjemné
- jiné

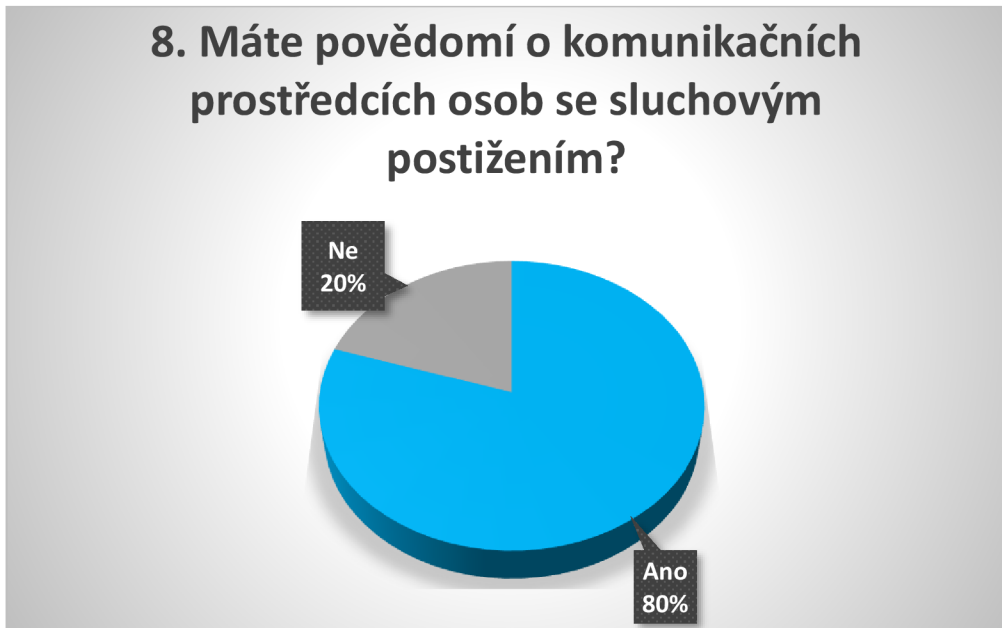
Graf 7: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 7

Sedmou otázkou jsme u respondentů zjišťovali, jaké byly jejich pocity, v případě, že komunikaci s osobou se sluchovým postižením navázali. Při této otázce jsme se setkali se značným nepoměrem v počtu odpovědí. Celých 80 % dotázaných respondentů uvedlo, že se při komunikaci s osobou se sluchovým postižením cítilo naprosto stejně, jako při setkání s běžnými lidmi. Tuto odpověď uvedlo 587 dotázaných. Rozpaky cítilo 33 dotazovaných, což jsou 4 % a soucit 35 dotazovaných, což je 5 %. Celkem 20 respondentů uvedlo lítost, jedná se o 3 %. 4 lidé se cítili nepříjemně, což bylo dotazníkem vyhodnoceno jako 1 % z celkově dotázaných respondentů. Jiné pocity uvedlo 51 dotázaných, procentuálně se jedná o 7 %. V této kategorii odpovědí dotazovaní respondenti zpravidla uváděli, že doposud nenavázali kontakt s osobou se sluchovým postižením, že se ještě s takovou osobou nesečkali, nekomunikovali s osobou se sluchovým postižením, nemají zkušenosti. Někteří uváděli, že zpočátku pocíovali lítost a později se cítili stejně, jako při setkání s ostatními lidmi.

Otázka č. 8: Máte povědomí o komunikačních prostředcích sluchově postižených osob?

- ano
- ne

8. Máte povědomí o komunikačních prostředcích osob se sluchovým postižením?

Graf 8: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 8

Při otázce týkající se povědomí o komunikačních prostředcích osob se sluchovým postižením více než polovina dotazovaných respondentů, tedy 80 %, přičemž se jednalo o 584 dotázaných, odpověděla kladně a pouze 146 respondentů – 20 % uvedlo, že nemá žádné povědomí o komunikačních prostředcích osob se sluchovým postižením.

Otázka č. 9: *Pokud ano, dokážete některé z nich vyjmenovat?*

- uveďte:.....
- nevím o žádných

Devátá otázka navazuje na otázku předchozí, kdy respondenti s kladnou odpovědí uvádějí, s jakými komunikačními prostředky osob se sluchovým postižením se setkali. Volné odpovědi respondentů jsou uvedeny v následující tabulce. Ne všechny odpovědi bylo možné objektivně vyhodnotit z důvodu chybného, nevědomého popisu komunikačních prostředků ze strany respondentů. Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí by v tomto případě v kontextu položení otázky bylo neadekvátní.

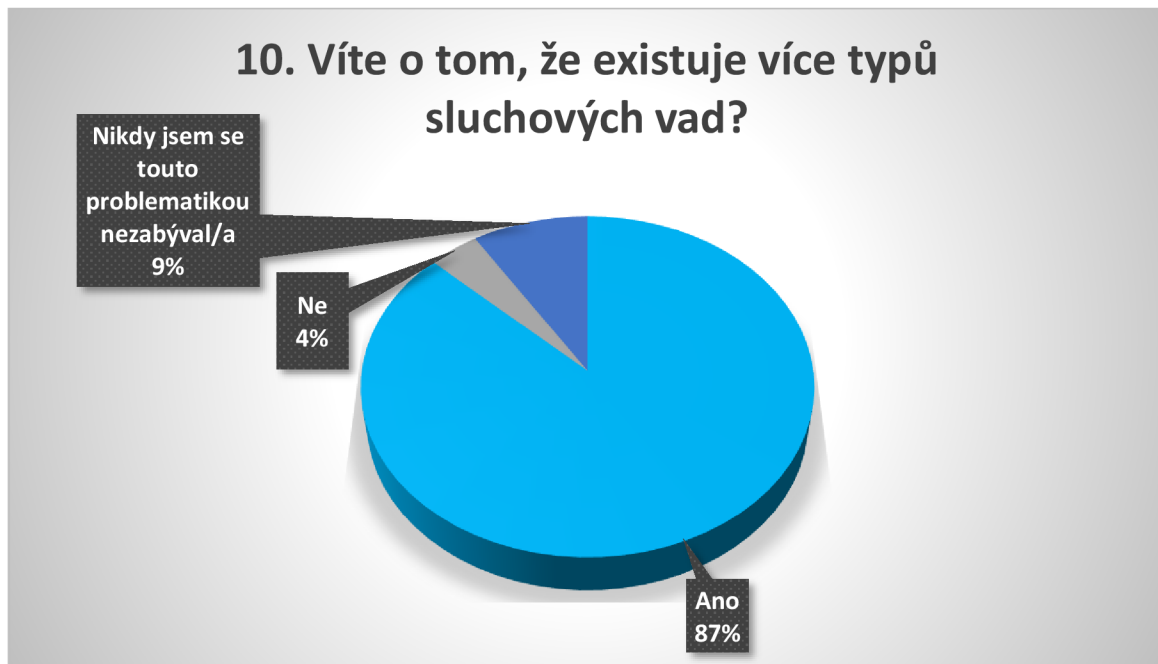
VOLNÉ ODPOVĚDI RESPONDENTŮ	POČET RESPONDENTŮ
Znakový jazyk	193
Běžná řeč, český jazyk	114
Prstová abeceda	89
Znaková řeč	58
Český znakový jazyk	44
Odezírání	41
Mobilní telefon, tablet	22
Znakovaná čeština	15
Písemný záznam mluvené řeči	12
Psaní na papír	6
Braillovo písmo (komunikační prostředek osob se zrakovým postižením)	5

Tabulka 1: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 9

3.6.4 Sluchové vady a kompenzační pomůcky

Otázka č. 10: *Víte o tom, že existuje více typů sluchových vad?*

- ano
- ne
- nikdy jsem se touto problematikou nezabýval/a

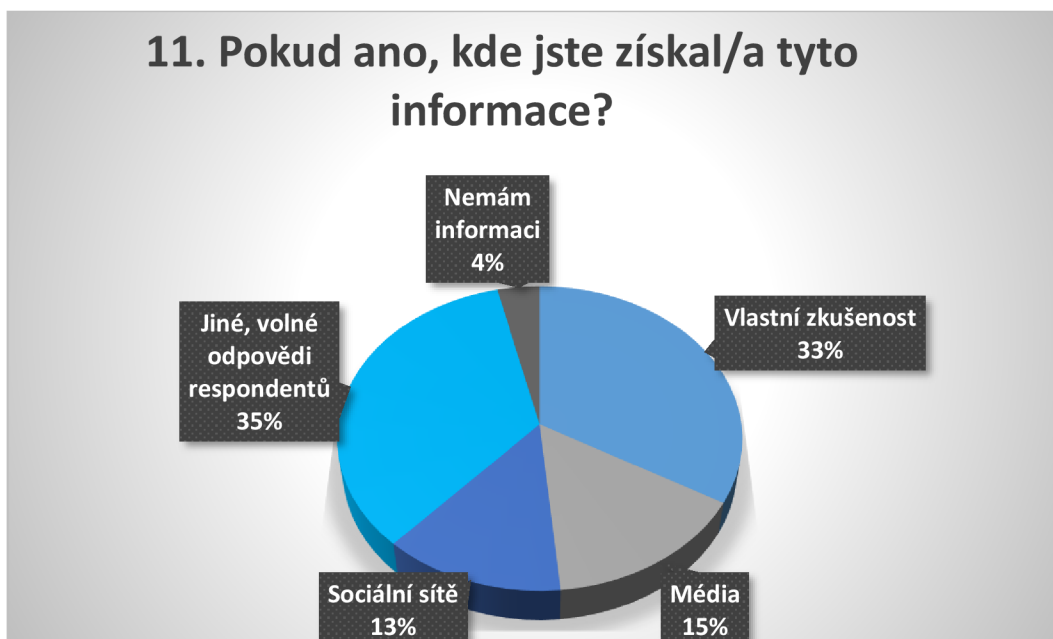
Graf 10: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 10

Prostřednictvím desáté otázky jsme u respondentů zjišťovali existenci více typů sluchových vad. Procentuálně vyšší 87 % byla odpověď ano, kdy respondenti odpovídali, že vědí o tom, že existuje více typů sluchových vad, na rozdíl od 29 respondentů, kteří o existenci nevěděli – 4 %. 66 dotazovaných odpovědělo, že se nikdy touto problematikou nezabývalo. V celkovém součtu se jednalo o 9 % dotazovaných.

Otázka č. 11: *Pokud ano kde jste získal/a tyto informace?*

- vlastní zkušenost
- média
- sociální sítě
- jiné: uveďte

- nemám informaci

Graf 11: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 11

Otázka číslo jedenáct úzce souvisí s otázkou desátou, kdy dotazovaní respondenti s kladnou odpovědí blíže popisují, kde získali informace o existenci více typů sluchových vad. Vlastní zkušenost s existencí sluchových vad uvedlo 243 respondentů a tedy 33 %. Prostřednictvím médií se o existenci více typů sluchových vad dozvědělo 111 dotazovaných, což činí 15 %. Podobně na tom byly sociální sítě, prostřednictvím kterých se o existenci sluchových vad dozvědělo 97 dotázaných, tedy 13 %. Informace o existenci více typů sluchových vad nemělo pouze 27 respondentů, v procentuálním zastoupení se jednalo o 4 %. 252 respondentů uvedlo jiné, volné odpovědi. Jedná se o 35 %. Tyto odpovědi jsou součástí přiložené tabulky.

JINÉ – VOLNÉ ODPOVĚDI RESPONDENTŮ	POČET RESPONDENTŮ
Při studiu na SŠ, VŠ	123
Od člena rodiny	59

Školení v práci	33
Z videí pedagogické fakulty (Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D.)	28
Sluchová vada se vyskytuje v rodině	9

Tabulka 2: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 11

Otázka č. 12: *Slyšel/a jste někdy o termínu „kompenzační pomůcky“?*

- ano
- ne
- nevybavuji si

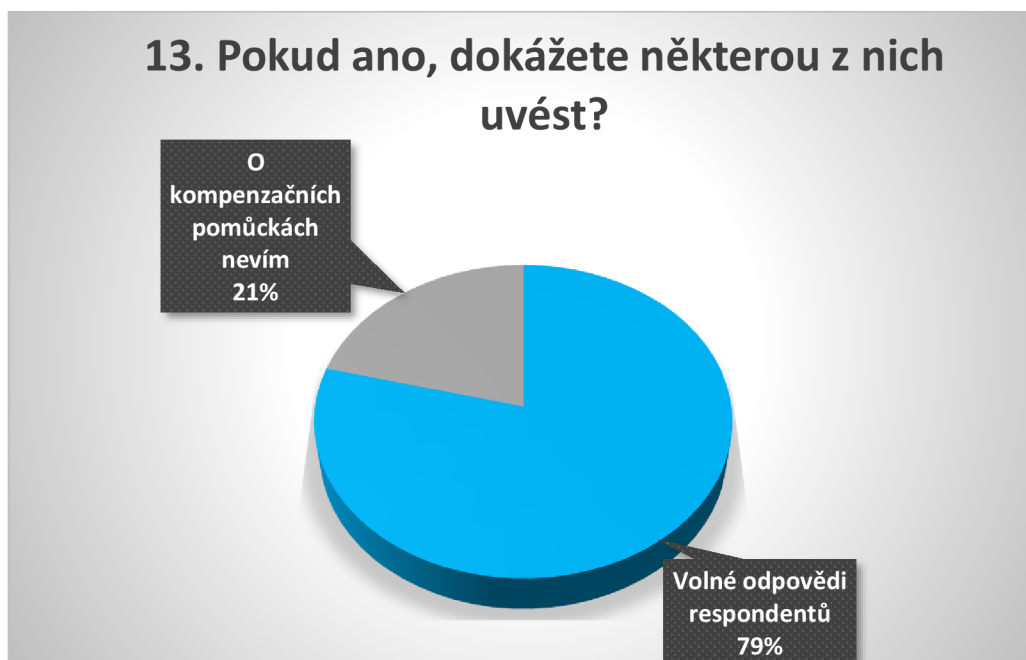

Graf 12: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 12

Následující otázkou bylo zjištěno, že celých 91 % dotazovaných a tedy 662 respondentů má povědomí o termínu „kompenzační pomůcky“. 29 respondentů, což činí 4 %, se s tímto termínem nikdy nesetkalo. 39 respondentů – 5 % si nevybavuje, zda někdy slyšelo o termínu „kompenzační pomůcky.“

Otázka č. 13: *Pokud ano, dokážete některou z nich uvést?*

- uveďte:.....
- o kompenzačních pomůckách nevím

Graf 13: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 13

Respondenti, kteří kladně odpověděli v otázce číslo dvanáct, volně odpovídali v příložené tabulce. Těchto respondentů bylo celkem 577, což v procentuálním zastoupení celkového počtu respondentů činí 79 %. Je však nutné podotknout, že ne všechny odpovědi uvedené v příložené tabulce jsou správné a vztahují se k uvedené problematice, proto jakékoli procentuální vyhodnocení nelze považovat za vypovídající a zcela objektivní. Naopak 153 dotazovaných uvedlo, že se o kompenzačních pomůckách neví, jednalo se o 21 % dotázaných.

VOLNÉ ODPOVĚDI RESPONDENTŮ	POČET RESPONDENTŮ
Sluchadla (analogová, digitální, krabičková, smyčková)	169
Naslouchátko	134

Kochleární implantát	102
Zesilovače zvuku	52
Mobilní telefon, tablet, PC programy	78
Indukční smyčka	16
Učební pomůcky	12
Vibrační pomůcky	6
Berle (pomůcka pro osoby s tělesným postižením)	5
Vozík (pomůcka pro osoby s tělesným postižením)	3

Tabulka 3: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 13

3.6.5 Podmínky a překážky při komunikaci s lidmi se sluchovým postižením

Otázka č. 14: *Co si myslíte, že je při komunikaci s lidmi se sluchovým postižením důležité?*

- uveďte:.....

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ	POČET RESPONDENTŮ
Navázání a udržování očního kontaktu	268
Mluvit pomalu a zřetelně artikulovat	252
Používat gesta	69
Zpětná vazba	47
Trpělivost, ochota, empatie	31
Nebát se (odvaha)	22
Respektovat únavu	17
Být na nerušeném místě	15
Nemít roušku	9

Tabulka 4: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 14

V otázce číslo čtrnáct měli respondenti možnost volně odpovídat na otázku, co si myslí, že je při komunikaci s lidmi se sluchovým postižením důležité. Nejvíce respondentů uváděli jako nejdůležitější při komunikaci s lidmi se sluchovým postižením navázání a udržování očního kontaktu. Jednalo se celkem o 268 respondentů. 252 respondentů uvedlo, že je nezbytné mluvit pomalu a zřetelně artikulovat. Užívání gest, zpětná vazba a trpělivost obsadily další příčky

v důležitosti při komunikaci s lidmi se sluchovým postižením. Neméně důležitá je při komunikaci osob se sluchovým postižením pro zbývající respondenty také odvaha, respektování únavy, nerušené místo a aktuálně v době pandemie komunikace s lidmi se sluchovým postižením bez nutnosti nasazení roušky.

Otázka č. 15: *Víte, jaké překážky mohou nastat v komunikaci s osobami se sluchovým postižením?*

- uvedte:.....
- nevím

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ	POČET RESPONDENTŮ
Vzájemné nepochopení a nepochopení se	411
Okolní hluk (šum, ozvěna, ruch, hlasy)	162
Odlišný jazyk dorozumívání	97
Únava	36
Ostych	12
Neochota	9
Roušky	3

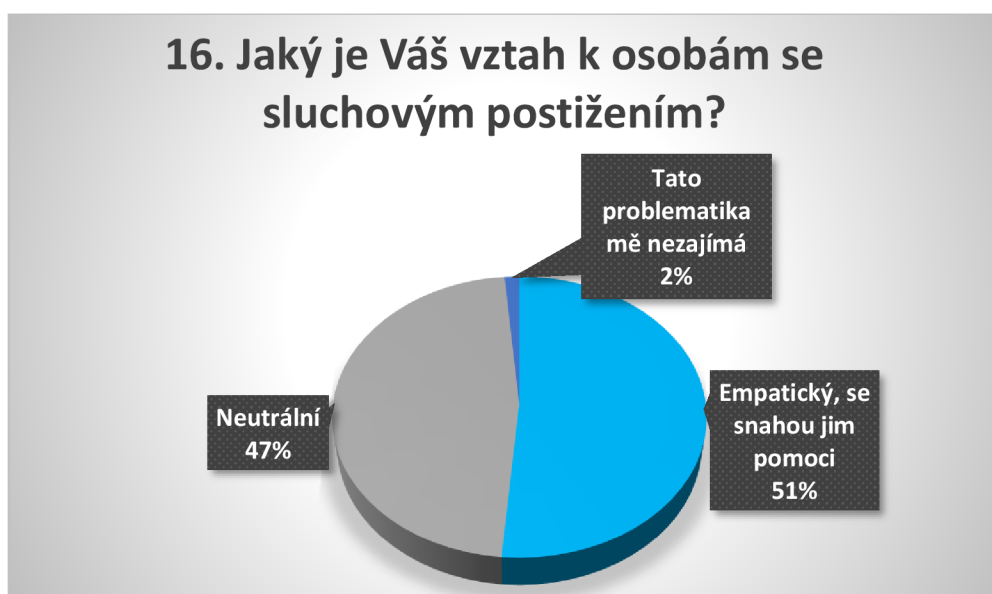
Tabulka 5: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 15

Také otázka číslo patnáct, prostřednictvím které bylo zjišťováno, jaké překážky mohou nastat v komunikaci s osobami se sluchovým postižením, dávala respondentům možnost volných odpovědí. 411 respondentů se shodlo, že mezi nejčastější překážky, které mohou nastat v komunikaci s osobou se sluchovým postižením, patří vzájemné nepochopení a nepochopení se. Dalších 162 dotazovaných uvádí jako překážky při komunikaci okolní hluk (šum, ozvěnu, ruch, hlasy). Pro 97 dotázaných respondentů bylo citelnou překážkou v komunikaci s osobami se sluchovým postižením užívání odlišného jazyka při dorozumívání. Zbývající respondenti poukazovali na únavu – 36, ostych – 12, neochotu – 9 a opětovně byly zmíněny v období pandemie také roušky – 3.

3.6.6 Osoby se sluchovým postižením, společnost, předsudky a osvěta

Otázka č. 16: *Jaký je Váš vztah k osobám se sluchovým postižením?*

- empatický, se snahou jim pomoci
- neutrální
- tato problematika mě nezajímá

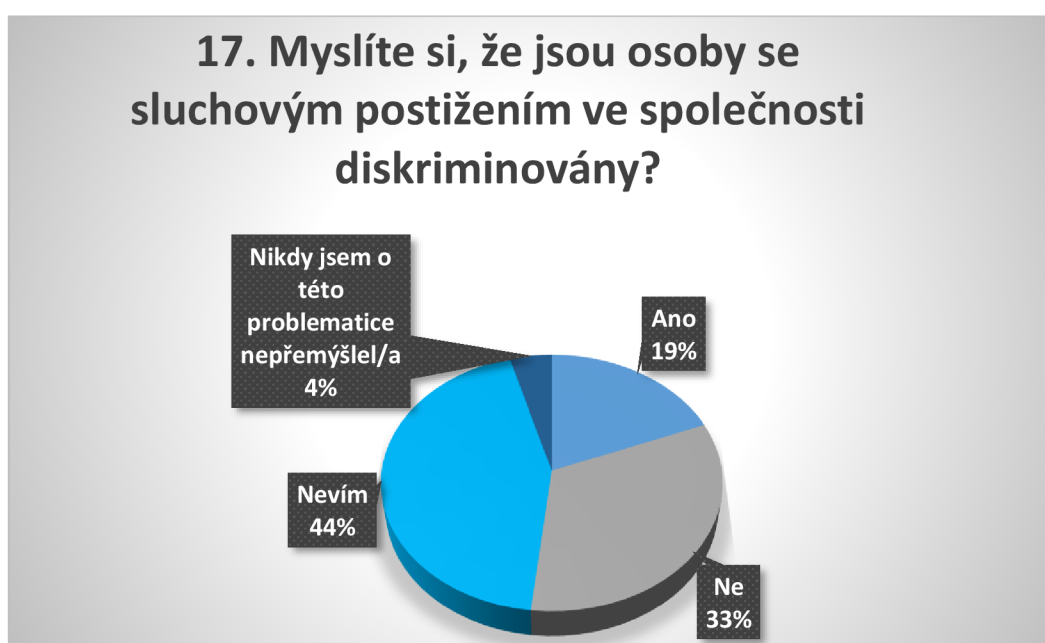
Graf 16: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 16

Prostřednictvím šestnácté otázky byl zjišťován vztah respondentů k osobám se sluchovým postižením. Celkem 375 respondentů hodnotilo tento vztah jako empatický, se snahou jim pomoci. Jednalo se tedy o 51 % dotázaných. 47 % a 345 respondentů hodnotilo svůj vztah

k osobám se sluchovým postižením jako neutrální. Pouze 2 % - 10 respondentů tato problematika nezajímala.

Otázka č. 17: *Myslíte si, že jsou osoby se sluchovým postižením ve společnosti diskriminovány?*

- ano
- ne
- nevím
- nikdy jsem o této problematice nepřemýšlel/a

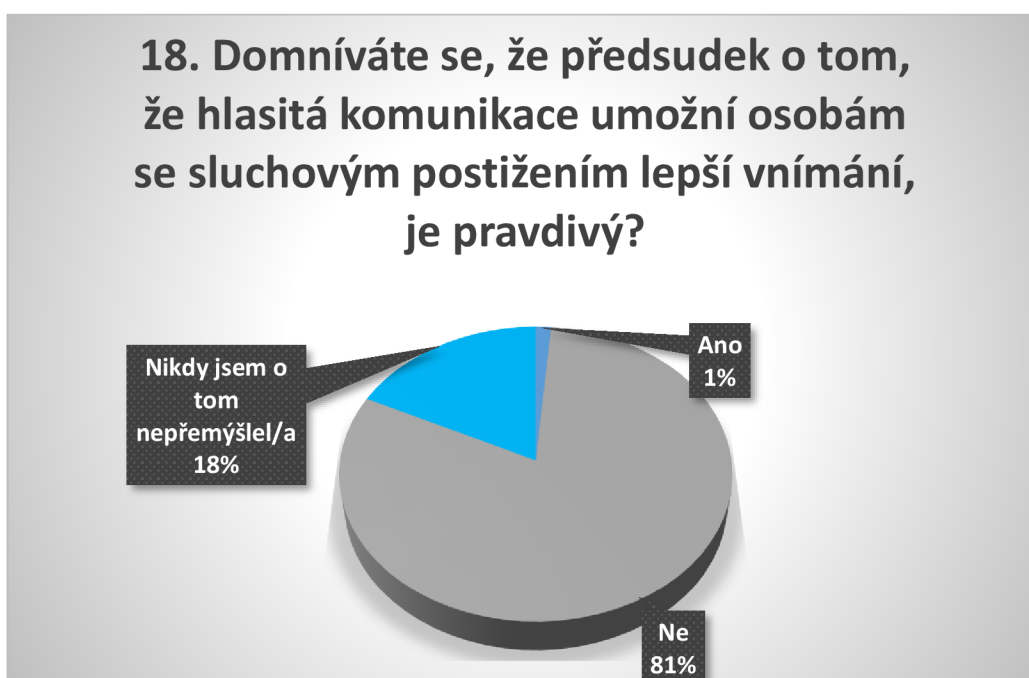

Graf 17: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 17

Diskriminace osob se sluchovým postižením ve společnosti byla vyhodnocena pomocí otázky číslo sedmnáct. Z celkově dotazovaného počtu 730 respondentů, jich 138 a tedy 19 % odpovědělo, že mají pocit jisté diskriminace osob se sluchovým postižením ve společnosti. Záporně odpovědělo 240 respondentů, přičemž se jednalo o 33 %. 320 dotazovaných se k otázce vyjádřila tak, že neví, procentuálně se jedná o 44 %. Nikdy nad touto problematikou nepřemýšlelo 32 dotazovaných – 4 %.

Otázka č. 18: *Domníváte se, že předsudek o tom, že hlasitá komunikace umožní osobám se sluchovým postižením lepší vnímání, je pravdivý?*

- ano
- ne
- nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

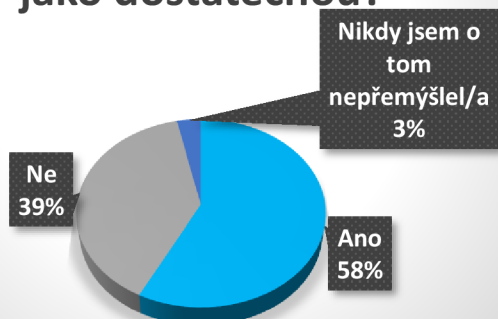
Graf 18: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 18

Předposlední otázka měla za cíl objasnit, zda předsudek o tom, že hlasitá komunikaci umožní osobám se sluchovým postižením lepší vnímání, je pravdivý. Toto tvrzení vyvrátilo 590 dotázaných respondentů, a tedy 81 % z celkového počtu dotazovaných. 130 respondentů, 18 % o této problematice nikdy nepřemýšlelo a pouze 1 % a 10 dotazovaných se domnívalo, že hlasitá komunikace umožní osobám se sluchovým postižením lepší vnímání.

Otázka č. 19: *Vnímáte osvětlu – jako cestku k informovanosti společnosti o osobách se sluchovým postižením jako dostatečnou?*

- ano
- ne
- nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

19. Vnímáte osvětu - cestu k informovanosti společnosti o osobách se sluchovým postižením jako dostatečnou?

Graf 19: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 19

V závěrečné otázce hodnotili respondenti informovanost společnosti o osobách se sluchovým postižením. Celkem 58 %, což je 419 dotazovaných odpovědělo kladně a vyhodnotilo informovanost společnosti o osobách se sluchovým postižením jako dostatečnou. Oproti tomu se 286 respondentům jevila jako nedostatečná, přičemž procentuálně se jednalo o 39 %. Problematikou se nikdy nezabývalo a nepřemýšlelo o ni 25 dotazovaných – 3 %.

3.7 Potvrzení či zamítnutí výzkumných hypotéz

Pro potvrzení či zamítnutí výzkumných hypotéz bylo na základě stanovených cílů hypotézy zformulovat, přičemž k verifikaci hypotéz byla nezbytná a důležitá jejich transformace na hypotézy statistické, tedy nulové a alternativní. Za účelem ověření hypotéz jsme použili test závislosti Chí kvadrát pro čtyřpolní tabulku a zvolili jsme hladinu významnosti $0,05 = 5 \%$. K samotným výpočtům jsme využili test Chí kvadrát nezávislosti v kontingenční tabulce Milana Kábrta. Následně jsme vycházeli ze schématu této čtyřpolní tabulky za použití vzorce pro výpočet testovacího kritéria.

	X ₁	X ₂	
Y ₁	a	b	a + b
Y ₂	c	d	c + d
	a + c	b + d	

Tabulka 6: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti Chí kvadrát

Testové kritérium:

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

H1: Předpokládáme, že mladší či starší část populace žijící ve společnosti má k problematice osob se sluchovým postižením spíše kladný než záporný vztah.

- H1_o: Mezi mladší či starší částí populace žijící ve společnosti není statisticky významný rozdíl v preferenci kladného či záporného vztahu k problematice osob se sluchovým postižením.
- H1_a: Mezi mladší či starší částí populace žijící ve společnosti je statisticky významný rozdíl v preferenci kladného či záporného vztahu k problematice osob se sluchovým postižením.

	Mladší populace	Starší populace	Celkem
Kladný vztah	353	234	587
Záporný vztah	68	24	92
Celkem	421	284	679

Tabulka 7: Skutečná četnost

	Mladší populace	Starší populace	Celkem
Kladný vztah	363.96	223.04	587
Záporný vztah	57.04	34.96	92
Celkem	421	284	679

Tabulka 8: Očekávaná četnost

Po dosažení do vzorce vychází testové kritérium pro první hypotézu 6.41. Pro 5% hladinu významnosti při 1 stupni volnosti je hodnota chí kvadrátu stanovena 3,841 (kritická hodnota). Testové kritérium chí kvadrát je větší než kritická hodnota chí kvadrátu, čili **nulovou hypotézu H_0 zamítáme. Přijímáme hypotézu alternativní**, která nám říká, že zde určitá závislost existuje. Můžeme konstatovat, že se naše **první** hypotéza potvrdila.

H2: Předpokládáme, že mladší generace lidí žijící ve společnosti má oproti starší generaci lidí větší než menší povědomí o způsobu komunikace osob se sluchovým postižením.

- H_{2o} : Mezi mladší a starší generací lidí žijící ve společnosti není statisticky významný rozdíl týkající se většího či menšího povědomí o způsobu komunikace osob se sluchovým postižením.
- H_{2a} : Mezi mladší a starší generací lidí žijící ve společnosti je statisticky významný rozdíl týkající se většího či menšího povědomí o způsobu komunikace osob se sluchovým postižením.

	Mladší generace	Starší generace	Celkem
Větší povědomí	334	250	584
Menší povědomí	97	49	146
Celkem	431	299	730

Tabulka 9: Skutečná četnost

	Mladší generace	Starší generace	Celkem
Větší povědomí	344.8	239.2	584
Menší povědomí	86.2	59.8	146
Celkem	431	299	730

Tabulka 10: Očekávaná četnost

Po dosazení do vzorce vychází testové kritérium pro druhou hypotézu 4.13. Pro 5% hladinu významnosti při 1 stupni volnosti je hodnota chí kvadrátu stanovena 3,841 (kritická hodnota). Testové kritérium chí kvadrát je větší než kritická hodnota chí kvadrátu, čili **nulovou hypotézu H_0 zamítáme. Přijímáme hypotézu alternativní**, která nám říká, že zde určitá závislost existuje. Můžeme konstatovat, že se naše **druhá** hypotéza potvrdila.

H3: Přepokládáme, že větší množství žen než mužů žijících ve společnosti, mělo někdy ve svém životě možnost navázat komunikaci s osobou se sluchovým postižením, oproti jedincům, kteří tuto možnost neměli.

- H_{3_0} : Mezi muži a ženami, kteří měli někdy ve svém životě možnost navázat komunikaci s osobou se sluchovým postižením a jedinci, kteří tuto možnost neměli, není statisticky významný rozdíl, co se týče procentuálního zastoupení.
- H_{3_a} : Mezi muži a ženami, kteří měli někdy ve svém životě možnost navázat komunikaci s osobou se sluchovým postižením a jedinci, kteří tuto možnost neměli, je statisticky významný rozdíl, co se týče procentuálního zastoupení.

	Měli možnost navázat komunikaci	Neměli možnost navázat komunikaci	Celkem
Ženy	276	127	403
Muži	113	214	327
Celkem	389	341	730

Tabulka 11: Skutečná četnost

	Měli možnost navázat komunikaci	Neměli možnost navázat komunikaci	Celkem
Ženy	214.75	188.25	403
Muži	174.25	152.75	327
Celkem	389	341	730

Tabulka 12: Očekávaná četnost

Po dosazení do vzorce vychází testové kritérium pro druhou hypotézu 83.488. Pro 5% hladinu významnosti při 1 stupni volnosti je hodnota chí kvadrátu stanovena 3,841 (kritická hodnota). Testové kritérium chí kvadrát je větší než kritická hodnota chí kvadrátu, čili **nulovou hypotézu H_0 zamítáme. Přijímáme hypotézu alternativní**, která nám říká, že zde určitá závislost existuje. Můžeme konstatovat, že se naše **třetí** hypotéza potvrdila.

3.8 Doporučení pro praxi

Z výzkumu vyplývá, že co se týče informovanosti společnosti o komunikaci osob se sluchovým postižením v okrese Bruntál, pak zcela překvapivě všech 730 dotazovaných respondentů potvrdilo, že se někdy v průběhu života s tímto tématem setkalo a slyšelo o osobách se sluchovým postižením. V otázce povědomí se tedy jednalo o 100 % dotázaných.

Pozornost by však měla být zaměřena a věnována osobnímu kontaktu, který je zcela jistě důležitější a pro veřejnost i osoby se sluchovým postižením přirozenější. I přesto, že osobní kontakt potvrdilo plných 41 % z celkového počtu respondentů, mohl by být tento počet vyšší, a to například za předpokladu nejrůznějších setkání, akcí a aktivit, kdyby docházelo k setkávání zdravých jedinců a osob se sluchovým postižením.

Pozornost by měla být věnována také navázání komunikace s osobami se sluchovým postižením a pocitům, které provázejí člověka při setkání a komunikaci právě s těmito osobami. Eliminace soucitných a nepříjemných pocitů při komunikaci s osobami se sluchovým postižením by mohla být předmětem dalšího zkoumání. Předmětem dalších zkoumání by bezpochyby mohly být i typy kompenzačních pomůcek, popřípadě typy sluchových vad, které by mohly být podrobněji zkoumány.

3.9 Diskuse

Snahou této práce bylo odpovědět na výzkumnou otázku, jež se vztahovala k informovanosti společnosti o komunikaci osob se sluchovým postižením v okrese Bruntál.

Výzkum potvrzuje, že co se týče povědomí o osobách se sluchovým postižením, pak plných 730 dotazovaných, přičemž se jednalo o 100 % všech dotázaných, již někdy ve svém životě o osobách se sluchovým postižením, slyšelo.

Z dotazníkového šetření bylo také možné hned v úvodu zjistit zastoupení mužů a žen co by respondentů. Žen bylo jen o 10 % více než mužů, ačkoli se výzkumu zúčastnili respondenti různých věkových kategorií a také s různou úrovní dosaženého vzdělání.

Prostřednictvím stanoveného cíle a také dílčích cílů byly zformulovány a poté následně vyhodnoceny hypotézy.

První hypotéza předpokládala, že mladší či starší část populace žijící ve společnosti má k problematice osob se sluchovým postižením spíše kladný než záporný vztah. Z výsledků dotazníků vyplynulo, že předpokládaná hypotéza je skutečně pravdivá a proto mohla být potvrzena.

Druhou hypotézou jsme předpokládali, že mladší generace lidí žijících ve společnosti má oproti starší generaci lidí větší než menší povědomí o způsobu komunikace osob se sluchovým postižením. Tuto hypotézu bylo rovněž možné potvrdit, a to na základě určité existence závislosti mladší generace lidí žijících ve společnosti a jejich povědomí o způsobu komunikace osob se sluchovým postižením.

Otázkou navázání komunikace s osobou se sluchovým postižením se zabývala třetí hypotéza, kdy jsme prostřednictvím ní předpokládali, že větší množství žen než mužů žijících ve společnosti, mělo někdy ve svém životě možnost navázat komunikaci s osobou se sluchovým postižením, oproti jedincům, kteří tuto možnost neměli. I třetí hypotéza byla potvrzena, jelikož potvrdila, že skutečně větší množství žen než mužů žijících ve společnosti mělo možnost někdy ve svém životě s osobou se sluchovým postižením komunikaci navázat. Jednalo se celkem o 276 dotázaných žen. Mužů, kteří měli stejnou možnost, bylo pouze 113.

Závěr

Hlavním cílem předložené bakalářské práce bylo zjistit, jak je právě společnost informována o komunikaci osob se sluchovým postižením v okrese Bruntál.

Bylo provedeno dotazníkové šetření zaměřující se na povědomí o osobách se sluchovým postižením, o komunikaci těchto osob, sluchových vadách, ale také o komunikačních prostředcích osob se sluchovým postižením či kompenzačních pomůckách. Tento dotazník by dále mohl být nápomocný různým odborníkům pracujícím s osobami se sluchovým postižením, a to nejen v okrese Bruntál. Proto je možné konstatovat, že hlavní i dílčí cíle empirické části bakalářské práce byly naplněny.

Bakalářská práce tedy přináší poznatky teoretické, i poznatky z praktického života, a to nejen osob se sluchovým postižením, ale také samotných respondentů.

Výsledky výzkumu ukázaly, že povědomí o osobách se sluchovým postižením bylo, co se týče respondentů na velmi dobré úrovni, přičemž všech 730 respondentů a tedy 100 % dotázaných jednoznačně odpovědělo, že již někdy ve svém životě o osobách se sluchovým postižením slyšeli.

Bakalářská práce byla rozdělena do dvou částí – teoretické a empirické. Teoretickou část dále tvořily dvě kapitoly. První kapitola byla věnována lidem se sluchovým postižením, druhá postojí společnosti k těmto lidem. Součástí první kapitoly byly podkapitoly týkající se klasifikace sluchových vad, kompenzačním pomůckám i komunikaci osob se sluchovým postižením. Dále se tyto podkapitoly zabývaly zásadami komunikace s lidmi se sluchovým postižením, socializací osob s těmito lidmi. V druhé kapitole pak nezůstaly opomenuty ani mýty a předsudky o osobách se sluchovým postižením nebo osvěta, tedy cesta k informovanosti společnosti o osobách se sluchovým postižením.

Empirická část bakalářské práce se zabývala cíli výzkumného šetření a stanovením hypotéz. Součástí byla metodologie výzkumu, etický problém i výzkumný vzorek a jeho charakteristika. Nezbytnou součástí empirické části byla také metoda získávání sběru dat a následně i analýza spojená s interpretací těchto dat. Závěr empirické části byl věnován potvrzení či zamítnutí výzkumných hypotéz, doporučení pro praxi a nezbytné diskusi.

Seznam použité literatury

- BENDO VÁ, Petra, Kateřina JEŘÁBKOVÁ a Veronika RŮŽIČKOVÁ. *Kompenzační pomůcky pro osoby se specifickými potřebami*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1436-8.
- BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona, Radka HORÁKOVÁ a Jiřina KLENKOVÁ. *Logopedie & surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-136-2.
- ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87218-10-5.
- DOKOUPILOVÁ, Ivana, Adéla HANÁKOVÁ, Miloň POTMĚŠIL, Jana SOLDANOVÁ, Nikola ŠTĚPNIČKOVÁ a Eva URBANOVSKÁ. *Rodina a dítě se zdravotním postižením*. Brno: Paido, 2017. ISBN 978-80-7315-262-8.
- DOUŠOVÁ, Věra a Petr VYSUČEK. *Jak komunikovat s neslyšícím klientem?*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-18-4.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. ISBN 978-80-7290-619-2.
- HAMPL, Igor. *Surdopedie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013. ISBN 978-80-7464-327 9.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
- HAVLÍK, Radan. *Sluchadlová propedeutika*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2007. ISBN 978-80-7013-458-0.
- HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.
- HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. ISBN 80-7216-096-6.

- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- JEŘÁBKOVÁ, Kateřina. *Úvod do speciální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3731-6.
- KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.
- KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina – kultura neslyšících*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87153-94-9.
- KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikace sluchově postižených* [online]. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2002 [cit. 2021-6-7]. ISBN 80-246-0329-2.
- KRHUTOVÁ, Lenka. *Občané se zdravotním postižením a veřejná správa*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1168-7.
- KROČANOVÁ, Ľubica. *Liečebno-pedagogická diagnostika: Zborník príspevkov zo seminára konaného dňa 18. januára 2002 na PdF UK v Bratislave*. Bratislava: Humanitas, 2003. ISBN 80-968053-8-x
- KUČERA, P. *Jazykové uvědomění žáků základních škol pro sluchově postižené v České republice*. In Vitásková, K. *Výzkum v oblasti hodnocení komunikačních specifík vybraných skupin jedinců s narušenou či deficitní komunikační schopností*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 132 s. ISBN 978-80-244-3989-1.
- KUČERA, P., LANGER, J. *Komunikace s osobami se sluchovým postižením*. In LUDÍKOVÁ a kol: *Specifika komunikace s osobami se speciálními vzdělávacími potřebami*. Olomouc, 2012.
- KUČEROVÁ, Alena. *Zásady a techniky zlepšení podmínek vnímání mluvené řeči v rámci komunikace s osobami se sluchovým postižením*. In: *Specifika komunikace osob se zdravotním postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1935-0.
- KUNHARTOVÁ, Monika, Miloň POTMĚŠIL a Petra POTMĚŠILOVÁ. *Náročné otcovství: být otcem dítěte s postižením*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3600-9.

LANGER, Jiří a Eva SOURALOVÁ. *Surdopedie – Andragogika*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1206-3.

LANGER, Jiří. Speciální pedagogika osob se sluchovým postižením. In: VALENTA, Milan. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Praha: Portál, 2014, 269 s. ISBN 978-80-262-0602-6.

LANGER, J. a P. KUČERA. 2012. Základy surdopedie. In: LUDÍKOVÁ, Libuše a Zdeňka KOZÁKOVÁ. *Základy speciální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3092-8.

LEJSKA, Mojmir. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-038-7.

LEONHARDT, Annette. *Úvod do pedagogiky sluchovo postihnutých*. Bratislava: Sapiientia, 2001. ISBN 80-967180-8-8.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0690-7.

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0.

POTMĚŠIL, Miloň. *Osobnost dítěte v kontextu vady sluchu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4729-2.

POTMĚŠIL, Miloň. *Sluchové postižení a sebereflexe*. V Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1300-0.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.

SKÁKALOVÁ, Tereza. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-098-6.

SKÁKALOVÁ, Tereza. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Vydání: druhé. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-675-9.

SLOWÍK, Josef. *Komunikace s lidmi s postižením*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-691-9.

SOURALOVÁ, Eva a Jiří LANGER. *Surdopedie: studijní opora pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1084-2.

SOURALOVÁ, Eva. *Základy surdopedie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2619-8.

STRNADOVÁ, Věra. *Specifické neverbální projevy neslyšících lidí*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87153-52-9.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TITZL, Boris. *Postižený člověk ve společnosti*. Praha: Univerzita Karlova, 2000. ISBN 80-86039-90-0.

VALENTA, Milan. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0602-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese / Marie Vágnerová*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.

VYMĚTAL, Jan. *Průvodce úspěšnou komunikací: efektivní komunikace v praxi*. Praha: Grada, 2008. Manažer. ISBN 978-80-247-2614-4.

VYSUČEK, Petr. *Prstová abeceda v českém znakovém jazyce – praktická cvičení*. 1. vydání. Praha: 2008, ČKTZJ. ISBN 978-80-87153-39-0.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

Články v časopisech

BENCHETRIT, L., E. A. RONNER, S. ANNE a M. S. COHEN. Cochlear Implantation in Children With Single-Sided Deafness: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA*

otolaryngology-- head [online]. 2021, 147(1), 58-69 [cit. 2021-6-1]. ISSN 2168619X. Dostupné z: doi:10.1001/jamaoto.2020.3852

HERDOVÁ, Stanislava. Vyšetřování sluchu u dětí. *Pediatric pro praxi*. Solen, 2004, 4/2004, str. 211-212. Dostupné z: https://www.solen.cz/Vysetrovani_sluchu_u_deti.php

HUDÁKOVÁ, Andrea. *Letem tichým světem* [online]. 2010, 15/2009, 3 str. [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/785-letem-tichym-svetem>.

KURKOVÁ, Petra a Jessica Jayne MAERTIN. Komunikace osob se sluchovým postižením ve Square Dance. *Aplikované Pohybové Aktivity v Teorii a Praxi* [online]. 2014, 5(2), 38-39 [cit. 2021-6-1]. ISSN 18044204.

MENŠOVÁ, Jana a Svatava PANSKÁ. Volný čas jako součást životního stylu osob se sluchovým postižením. *Aplikované Pohybové Aktivity v Teorii a Praxi* [online]. 2013, 4(1), 53-60 [cit. 2021-6-1]. ISSN 18044204.

STRNADOVÁ, Věra. *Hádej, co říkám, aneb, Odezírání je nejisté umění*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky, 1998. Knihovna časopisu Gong. ISBN 80-85047-17-9. ISSN 0323-0732.

STRNADOVÁ, Věra. *Jaké je to neslyšet: doplňková četba pro studenty speciální pedagogiky*. [S.l.]: Česká unie neslyšících, 1995.

YE, X., D. ZHU, S. CHEN a P. HE. The association of hearing impairment and its severity with physical and mental health among Chinese middle-aged and older adults. *Health and quality of life outcomes* [online]. 2020, 18(1), 155 [cit. 2021-6-1]. ISSN 14777525. Dostupné z: doi:10.1186/s12955-020-01417-w

ZBORTEKOVÁ, Katarína. *Integrácia sluchovo postihnutých detí z pohľadu psychológa*. Speciální pedagogika. 1996, 46 s. ISSN 0862-1632.

Internetové zdroje

Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel, z. s. 2014-2018 [online]. [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <http://www.asnep.cz/o-asociaci-asnep/>

Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s. 2021 [online]. [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.tamtam.cz/o-nas/>

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. 2018 [online]. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <http://www.cktzj.com/>

Česká televize: Televizní klub neslyšících. 2021 [online]. [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/>

HERDOVÁ, S. Vyšetřování sluchu u dětí. *Pediatric pro praxi*, 2004/4, [online] [cit. 2021-07-06]. Dostupné z: <https://www.solen.cz/>

Katalog podpůrných opatření UPOL. 2015-2021 [online]. [cit. 2021-06-05]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/wp-content/uploads/katalog-sp.pdf>

PETŘÍKOVÁ, Jana. *Postoj majoritní společnosti ke sluchově postiženým a jeho odraz v terminologii*. 2001 [online]. [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: http://ruce.cz/clanky/_833.pdf

Tichý svět, o.p.s. [online]. 2021 [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.tichysvet.cz/podpora-znamych-osobnosti>

Legislativa

Listina základních práv a svobod

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, v aktuálním znění

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenství ve školách a školských poradenských zařízeních, v aktuálním znění

Zákon č. 348/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob (platné znění ze dne 20. 10. 2008)

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v aktuálním znění

Seznam grafů

Graf 1: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 1

Graf 2: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 2

Graf 3: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 3

Graf 4: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 4

Graf 5: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 5

Graf 6: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 6

Graf 7: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 7

Graf 8: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 8

Graf 9: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 9

Graf 10: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 10

Graf 11: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 11

Graf 12: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 12

Graf 13: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 13

Graf 14: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 14

Graf 15: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 15

Graf 16: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 16

Graf 17: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 17

Graf 18: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 18

Graf 19: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 19

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 9

Tabulka 2: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 11

Tabulka 3: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 13

Tabulka 4: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 14

Tabulka 5: Vyhodnocení dotazníku – otázka č. 15

Tabulka 6: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti Chí kvadrát

Tabulka 7: Skutečná četnost

Tabulka 8: Očekávaná četnost

Tabulka 9: Skutečná četnost

Tabulka 10: Očekávaná četnost

Tabulka 11: Skutečná četnost

Tabulka 12: Očekávaná četnost

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Informační leták – Komunikace osob se sluchovým postižením

Příloha č. 1: Dotazník

INFORMOVANOST SPOLEČNOSTI O KOMUNIKACI OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM V OKRESE BRUNTÁL

Vážení respondenti,

mé jméno je Veronika Kašpaříková a jsem studentkou vychovatelství a speciální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. Obracím se na Vás s prosbou o účast ve výzkumu, jehož výsledky budou prezentovány v mé bakalářské práci týkající se informovanosti společnosti o komunikaci osob se sluchovým postižením v okrese Bruntál. Účast v dotazníku je zcela anonymní a dobrovolná. Vyplňování dotazníků Vám nezabere více jak 10 minut.

Předem velmi děkuji za Váš čas a spolupráci, které si nesmírně vážím.

S pozdravem.

Mgr. Veronika Kašpaříková, DiS., studentka vychovatelství a speciální pedagogiky

1. Jaké je Vaše pohlaví?

Vyberte jednu odpověď.

- žena
- muž

2. Kolik Vám je let?

Vyberte jednu odpověď.

- 18-25 let
- 26-30 let
- 31-40 let
- 41-50 let
- 51-60 let
- 61 let a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Vyberte jednu odpověď.

- základní
- středoškolské s výučním listem

- středoškolské s maturitní zkouškou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

4. Slyšel/a jste někdy o osobách se sluchovým postižením?

Vyberte jednu odpověď.

- ano
- ne

5. Jakým způsobem jste se o nich doslechl/a?

Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- osobní kontakt
- média
- Internet
- prostřednictvím druhé osoby
- jiné

6. Dokázal/a byste navázat komunikaci s osobou se sluchovým postižením?

Vyberte jednu odpověď.

- ano
- ne
- nejsem si jistý/á

7. Pokud jste komunikaci navázal/a, jaké byly Vaše pocity?

Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- stejné, jako při setkání s běžnými lidmi
- rozpaky
- soucit
- lítost
- nepříjemné
- jiné

8. Máte povědomí o komunikačních prostředcích sluchově postižených osob?

Vyberte jednu odpověď.

- ano
- ne

9. Pokud ano, dokážete některé z nich vyjmenovat?

Vyberte jednu odpověď.

- uveďte:.....
- nevím o žádných

10. Víte o tom, že existuje více typů sluchových vad?

Vyberte jednu odpověď.

- ano
- ne
- nikdy jsem se touto problematikou nezabýval/a

11. Pokud ano kde jste získal/a tyto informace?

Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- vlastní zkušenost
- média
- sociální síť
- jiné: uveďte
- nemám informaci

12. Slyšel/a jste někdy o termínu „kompenzační pomůcky“?

Vyberte jednu odpověď.

- ano
- ne
- nevybavuji si

13. Pokud ano, dokážete některou z nich uvést?

Vyberte jednu odpověď.

- uveďte:.....
- o kompenzačních pomůčkách nevím

14. Co si myslíte, že je při komunikaci s lidmi se sluchovým postižením důležité?

Uveďte, co pokládáte za nejdůležitější.

--

15. Víte, jaké překážky mohou nastat v komunikaci s osobami se sluchovým postižením?

Vyberte jednu odpověď.

- uveďte:.....
- nevím

16. Jaký je Váš vztah k osobám se sluchovým postižením?

Vyberte jednu odpověď.

- empatický, se snahou jim pomoci
- neutrální
- tato problematika mě nezajímá

17. Myslíte si, že jsou osoby se sluchovým postižením ve společnosti diskriminovány?

Vyberte jednu odpověď.

- ano
- ne
- nevím
- nikdy jsem o této problematice nepřemýšlel/a

18. Domníváte se, že předsudek o tom, že hlasitá komunikace umožní osobám se sluchovým postižením lepší vnímání, je pravdivý?

Vyberte jednu odpověď.

- ano
- ne
- nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

19. Vnímáte osvětu – jako cestku k informovanosti společnosti o osobách se sluchovým postižením jako dostatečnou?

Vyberte jednu odpověď.

- ano
- ne
- nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

Děkuji mnohokrát za čas strávený vyplněním dotazníku ☺

KOMUNIKACE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Kdo je osoba se sluchovým postižením?

- ☞ jedinec, který má vadu způsobenou v jakékoli části sluchového ústrojí, tedy v oblasti vnitřního, středního či vnějšího ucha.
- ☞ sluchové postižení však nemusí být zapříčiněno pouze sluchovou vadou, ale také poškozením sluchového nervu či příslušného centra v mozku.

Klasifikace sluchových vad

Sluchové vady je možné klasifikovat dle různých kritérií. Nejčastěji dle:

- ☞ **dobu vzniku** - vady vzniklé před ukončením základního vývoje jazyka a mluvené řeči či vzniklé po ukončení a rozvinutí základního vývoje.
- ☞ **stupně** - normální sluch, lehká nedoslýchavost, střední nedoslýchavost, těžké postižení sluchu, velmi závažné postižení sluchu hraničící s hluchotou, úplná ztráta sluchu - hluchota
- ☞ **místa poškození** - centrální sluchové vady, kdy dochází k poškození podkorového a korového systému a periferní, jež se dále dělí na převodní, percepční a smíšené poruchy.

Komunikační systémy sluchově postižených

- ☞ mluvený jazyk
- ☞ znakovaná čeština
- ☞ prstová abeceda
- ☞ znakový jazyk
- ☞ písemný záznam mluvené řeči
- ☞ odezírání

Zásady komunikace se sluchově postiženými

- ☞ navázání očního kontaktu
- ☞ optimální světelné podmínky
- ☞ zpětná vazba
- ☞ zajištění klidného a nerušeného místa
- ☞ dodržení komunikační vzdálenosti

 A	 B	 C	 D	 E	 F	 G	 H	 I
 J	 K	 L	 M	 N	 O	 P	 Q	 R
 S	 T	 U	 V	 W	 X	 Y	 Z	

Více informací nejen o komunikaci osob se SP naleznete na webových stránkách:
ruce.cz, tichysvet.cz, neslysici.cz, infocentrum-sluch.cz...

Anotace

Jméno a příjmení:	Mgr. Veronika Kašpaříková, DiS.
Katedra nebo ústav:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Adéla Hanáková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Informovanost společnosti o komunikaci osob se sluchovým postižením v okrese Bruntál
Název práce v angličtině:	Awareness of the company about the communication of people with hearing impairment in the district of Bruntál
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se věnuje problematice informovanosti společnosti o komunikaci osob se sluchovým postižením, a to konkrétně v okrese Bruntál. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a empirické. Teoretická část charakterizuje osoby se sluchovým postižením a podrobněji klasifikuje sluchové vady. Dále pojednává o kompenzačních pomůckách a komunikaci osob se sluchovým postižením, postojích společnosti, mýtech a předsudcích a soustředí se na osvětu jako cestu k informovanosti společnosti o osobách se sluchovým postižením.</p> <p>Empirická část je zaměřena především na to, jaký vztah má společnost k problematice neslyšících osob. Prostřednictvím dotazníkového šetření je zkoumán způsob komunikace s osobami se sluchovým</p>

	<p>postižením i informovanost společnosti o komunikaci neslyšících v okrese Bruntál.</p> <p>Cílem bakalářské práce je zjistit, jak je právě společnost informována o komunikaci osob se sluchovým postižením v okrese Bruntál.</p>
Klíčová slova:	<p>Informovanost společnosti, komunikace, sluchové vady, osoby se sluchovým postižením, osvěta, kvantitativní výzkum, dotazníkové šetření</p>
Anotace práce v angličtině:	<p>The bachelor thesis is dedicated to the problematic of awareness of society on the communication of people with hearing handicap, specifically in the district Bruntál.</p> <p>The thesis is divided into two parts-theoretical and empirical. The theoretical one characterizes people with hearing handicap and classifies hearing impairment in more detail. Further discusses compensatory aids, communication of people with hearing handicap, company attitudes, myths and prejudices and concentrates on education of the public as a way to inform society about people with hearing impairment.</p> <p>The empirical part is focused especially what a relationship has society to the problems of deaf people. The way of communication of people with hearing handicap and awareness of society on communication of people with hearing handicap in the district Bruntál is examined through a questionnaire survey.</p> <p>The aim of the bachelor thesis is to find out how the society is informed of</p>

	communication of people with hearing handicap in the district Bruntál.
Klíčová slova v angličtině:	Company awareness, communication, hearing impairment, people with hearing impairments, enlightenment, quantitative research, survey
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Dotazník Příloha č. 2: Informační leták – Komunikace osob se sluchovým postižením
Rozsah práce:	77 s.
Jazyk práce:	Český jazyk